

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ERGENLERİN BAĞLANMA DURUMLARIYLA UMUTSUZLUK VE
ŞİDDET EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Devlet MAMİYEV
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK

KARABÜK

2018

TEZ ONAYI

Devlet MAMİYEV'ın hazırladığı “Ergenlerin Bağlanma Durumlarıyla Umutsuzluk ve Şiddet Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı bu çalışma 26.12.2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **ÇOCUK GELİŞİMİ ve EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Tez Danışmanı

.....

Doç. Dr. Şehnaz CEYLAN

Üye

.....

Dr. Öğr. Üyesi Özlem YURT

Üye

.....

Bu tez Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak onaylanmıştır.

Enstitü Müdür V.

Doç. Dr. Kubilay TEKİN

BEYAN

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içerisinde yer alan tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallara uygun şekilde elde ettiğimi,
- Elde ettiğim tüm bilgi ve sonuçları etik kurallara uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun şekilde atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum tüm eserleri kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan bilgi ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya farklı bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Aralık-2018
Devlet MAMİYEV
İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana bilgi ve birikimleriyle her zaman destek olan, iyi niyeti ve sabrıyla akademik bilgilerini bana aktaran değerli hocam Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK'e teşekkür ederim. Tezimin hazırlanma aőamasında her zaman yanımda olan kıymetli eőim Mevlüde Hanıma teşekkür ederim.

Devlet MAMİYEV
Karabük, Aralık 2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI.....	ii
BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ	vii
EKLER DİZİNİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç ve Kapsam	1
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Ergenlik	5
2.1.1. Ergenlik Evreleri	5
2.1.2. Ergenlikte Gelişim Özellikleri	7
2.1.3.Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri	8
2.2. Bağlanma.....	11
2.2.1. Bağlanma Kuramı	12
2.2.2.Bebeklikte Bağlanma	15
2.2.3.Ergenlikte Bağlanma	18
2.3. Umutsuzluk	19
2.3.1.Umutsuzluğun Belirtileri ve Sonuçları	20
2.3.2. Ergenlikte Umutsuzluk	22
2.4. Şiddet	22
2.4.1. Şiddet ile İlgili Kuramsal Açıklamalar	23
2.4.2. Şiddet Türleri.....	25

2.4.3. Şiddetin Nedenleri	26
2.4.4. Ergenlikte Şiddet	27
3. GEREÇ ve YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Tipi.....	29
3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi	29
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	29
3.4. Veri Toplama Araçları.....	31
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	31
3.4.2. Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği	31
3.4.3. Beck Umutsuzluk Ölçeği	32
3.4.4. Şiddet Eğilim Ölçeği	33
3.5. Verilerin Toplanması	33
3.6. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler	34
3.7. Araştırmanın Etik Yönü	35
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	35
4. BULGULAR	36
5. TARTIŞMA	53
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	63
6.1. Sonuçlar.....	63
6.2. Öneriler	64
7. KAYNAKLAR.....	65
8. EKLER.....	77
9. ÖZGEÇMİŞ.....	82

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Ergenlerin Bazı Kişisel Bilgelerin Yüzde ve Frekansları	30
Tablo 2. Ergenlerin Ailesine Ait Bilgilerin Yüzde ve Frekansları	30
Tablo 3. Ölçek Puanları Normallik Dağılımı	34
Tablo 4. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	36
Tablo 5. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	37
Tablo 6. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	39
Tablo 7. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Annelerinin Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	41
Tablo 8. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Babalarının Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	43
Tablo 9. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	44
Tablo 10. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	46
Tablo 11. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	48
Tablo 12. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Durumuna Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	49
Tablo 13. Ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları..	50
Tablo 14. Ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları	51
Tablo 15. Ergenlerin Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları	52

EKLER DİZİNİ

Sayfa

EK 1. Kişisel Bilgi Formu (Örnek Maddeler)	77
EK 2. Aile İçi İlişkilerde Deneyimler Ölçeği (Örnek Maddeler)	77
EK 3. Beck Umutsuzluk Ölçeği (Örnek Maddeler).....	78
EK 4. Şiddet Eğilimleri Ölçeği (Örnek Maddeler)	78
EK 5. Ölçek Kullanım İzni	79
EK 6. Şiddet Eğilim Ölçeği Kullanım İzni	79
EK 7. Etik Kurul Kararı	80
EK 8. Araştırma İzni	81

ÖZET

Ergenlerin Bağlanma Durumlarıyla Umutsuzluk ve Şiddet Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin aile içi etkileşimleriyle umutsuzluk ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini Karabük İli Milli Eğitim Müdürlüğü Yenice İlçesi ortaokullara devam ergenler, örnekleme bu okullardan rastgele olarak seçilmiş 175'i kız ve 159'u erkek olmak üzere 334 ergen oluşturmuştur. Araştırmada verileri toplamak amacıyla Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney-U, Kruskal Wallis-H Testleri ve korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; ergenlerin yaşı, kardeş sayısı, anne yaşı ve öğrenim durumu değişkenleriyle ergenlerin aile içi yakın ilişkileri arasında anlamlı fark olduğu; 11 yaşındakilerin, kardeş sayısı dört ve üzeri olanların, anne yaşı 36-40 arasında ve anneleri ilkököl mezunu ve tek ebeveynli aileye sahip olanların bağlanma sorunları yaşadıkları belirlenmiştir. Ergenlerin kardeş sayısı, anne ve baba öğrenim durumu, aile yapısı ve aile gelir durumuyla umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu; erkek, kardeş sayısı üç, anne ve babası ilkököl mezunu, tek ebeveynli ve gelir düzeyi yüksek ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin yaşı, kardeş sayısı, anne ve baba yaşı, anne ve baba öğrenim durumu, aile gelir düzeyiyle şiddet eğilimleri arasındaki farkın anlamlı olduğu; 11 yaşında, dört ve üzeri kardeşe sahip, anne ve babası 36-40 yaş aralığında, anne ve babası ilkököl mezunu, aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle umutsuzluk ve şiddet eğilimleri, umutsuzluk düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aile içi yakın ilişkiler, bağlanma, ergenlik dönemi, umutsuzluk, şiddet eğilimi.

ABSTRACT

An Investigation of the Relationship Between Adolescents' Attachment States and Hopelessness and Violence Tendency

The aim of this study is to examine the relationship between intra-family close relationships of adolescents and hopelessness and violence tendency. The study has been designed in the pattern of relational screening model. The population of the study consisted of adolescents attending the middle schools of Yenice district of Karabük province and the sampling consisted of 334 adolescents including 175 girls and 159 boys, which were randomly chosen from these schools. In order to collect the data in the study, Intra-Family Close Relationship Experiences Scale, Beck Hopelessness Scale and Violence Tendency Scale were used. Mann Whitney-U, Kruskal Wallis-H Tests and correlation analyzes were used to analyze the data. As a result of the study, it has been found that there was a significant difference between adolescents' age, number of siblings, mother's age and educational status and close family relations of adolescents; It was determined that 11 years olds, those with four and more siblings, maternal age 36-40, and mothers with primary school graduation and single-parent families may have affiliation problems. There was a significant difference between adolescents 'number of siblings, education status of the parents, family structure and family income and adolescents' hopelessness levels. It has been determined that the male gender, three siblings, parents with primary school graduation, single-parent and family income were associated with higher hopelessness levels. The difference between adolescents' age, number of siblings, maternal and paternal age, maternal and paternal education, family income and adolescent violence were significant. Adolescents at the age of 11 years, having four or more siblings, whose parents are aged between 36 and 40 years, whose parents had a primary school graduation and those with a high level of family income were found to have high violence and aggression tendencies. In the study, it was determined that there was a significant relationship between the domestic affiliations of adolescents and hopelessness and violence tendencies, and a significant relationship between hopelessness levels and violence tendencies.

Key Words: Intra-family close relationships, attachment, adolescence, hopelessness, violence tendency.

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın genel amacı ve kapsamına yer verilmiştir.

1.1. Amaç ve Kapsam

Latince kökenli olan “adolescere” kelimenin Türkçe karşılığı; “yetişkinliğe doğru yürüyen”, büyüyen, yetişkinliğe ulaşan anlamında olup bir süreci ifade etmektedir. Günümüzde, adölesan bireyde gözlenebilen hızlı ve sürekli değişim olarak adlandırılmaktadır (Hurlock, 1987). Adölesan döneminde ilk önce biyolojik, daha sonra psikolojik, fiziksel, sosyal ve bilişsel gibi pek çok gelişim alanlarında değişim ve gelişim görülmekte, birincil ve ikincil cinsiyet karakterleri oluşmakta, zihinsel gelişimde de net bir artış görülürken soyut düşünmede artış olmaktadır. Bunlar ile beraber adölesan dönemi toplumsal, yasal, kültürel, ekonomik, siyasal, duyuşsal alanlarda değişimin görüldüğü ve bu alanlarda sorumluluk davranışlarının arttığı gözlemlendiği geçiş süreci olarak da ele alınır (Gürsu, 2011).

Ergenlik dönemi olarak da nitelendirilebilen adölesan dönemde, akran gruplarının etkileri oldukça fazla görülmektedir. Bu etkiler ergenlerde bağlılık ve ait olma duygusunu sağlar, özgüveni ve benlik saygısı gelişiminde yararlıdır. Aynı zamanda ergenlerde stres yaratan durumları azaltmaktadır (Dornbush, 1989).

İnsan türünün biyolojik tarihi boyunca edinmiş olduğu en yararlı kazanım bağlanmadır. Bağlanma insanın bakıma muhtaç olduğu dönemlerde hayatta kalmasını sağlayan evrimsel bir kazanımdır. Bebekler emeklemeye başladıklarında ve bunun sonucu olarak ebeveynlerinden uzaklaştıklarında, birçok tehlikelerle yüz yüze gelirler. Bundan ötürü insan türü bu uzaklaşmaları ayarlayıp denetleyen bir sisteme ihtiyaç duymuştur (Doğan, 2016). Bağlanma, insan hayatında önemli bir olgu olup aynı zamanda insan türünün devamı için önemli bir mekanizmadır ve hayati bir rol oynamaktadır.

Ergenlik döneminin özellikleri ve akran etkileşimleri, saldırganlık ve şiddet olaylarıyla bağlantılı görülmektedir. Günümüzde şiddet sonucu ölümlerle sonuçlanan vakalar olduğu gibi bireyleri ciddi fiziksel zararlara uğratan vakaların çoğunlukta olduğu da bir gerçektir. İsrail, Yeni Zelanda ve Nikaragua gibi ülkelerde bu tarz vakalar çoğu ülkeye nazaran daha yüksektir. Yapılan bir araştırmada liseli erkek öğrencilerin arasında fiziksel kavganın görülme oranı İsveç'te %22, ABD'de %44, İsrail'de ise %76 olarak ortaya çıkmıştır. Ölümle sonuçlanan vakalar var olduğu gibi ölümlerle sonuçlanmayan fakat ciddi fiziksel zararlara uğratan şiddet olaylarının erkeklerde görülme olasılığı daha yüksektir. Ölümle sonuçlanmayan fakat ciddi zararları olan şiddet olayları daha çok 14–16 ve 18–25 yaşlar arasında görülmektedir. Güney Afrika'da yapılan bir araştırmada şiddet olaylarına kurban olanların sadece %3,5'i 13 yaşında ve bu yaşın altında iken, %21,9'unun 14–21 yaş, %52,3'ünün ise 22–35 yaş aralığında olduğu ortaya çıkmıştır. Ölümle sonuçlanan ve sonuçlanmayan şiddet olayları arasındaki en belirgin fark; ölümlü vakalarda ateşli silahların daha sık kullanılması, diğerinde ise yumruk, tekmeyle birlikte kesici-delici aletlerin de kullanılmasıdır. Genç ergenler büyük ergenlere göre ölümcül olmayan şiddet olaylarına daha çok maruz kalmaktadır (TBMM, 2007).

Ergenlerde şiddet üzerine yapılan araştırmaların bazıları, aileler üzerinde odaklanmıştır. Yapılan bir araştırmada, şiddet eylemlerinin görülmediği ailelerde büyüyen ergenlerin %38'inin ergenlik çağında şiddet veya suç olayların karıştığı saptanmıştır. Yine aynı araştırmada şiddet eylemlerinin görüldüğü ailelerden gelen ergenlerin suça eğilimi %60 olarak tespit edilmiştir. Aile ortamında şiddet gören ergenler için bu oran %78'dir (Akt.: Kızmaz, 2006). Bu açıdan bakıldığında, şiddet konusunun yalnızca ergenlik dönemine özgü bir durum olmadığı ve olumsuz bazı durumlar sonucunda ortaya çıkarak başka olumsuz durumlara da zemin hazırlayan şiddet konusunun hem şiddeti ortaya çıkaran durumlar hem de şiddet sonucunda oluşabilecek durumlar yönünden değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Saldırganlık dürtüleriyle oluşan şiddeti etkileyen pek çok etmenden söz etmek mümkündür. Özellikle, umutsuzluk durumu ergenlerde olumsuz duygulanıma neden olabilecek bir durum olarak ele alınabilir. Bireyin geçmişte yaşadıkları gelecekte yapmak istediklerine engel oluyor ise bu bir umutsuzluktur. Geçmişte birey

problemlerine çözüm bulunamamış ise umutsuzluk yaşar. Umutsuzluk geçmiş ile geleceğin arasındaki şimdiki anın yani ikisinin arasındaki geçişi sağlayan köprünün yıkılmasıdır. Umutsuzlukta birey geçmişte yaşadıklarından pişmanlık hisseder ve bu yaşadıklarının gelecekteki hayatına etkisi neredeyse yoktur. Kısaca, birey geçmişte yaşadıklarından ötürü bugün bir boşlukta hissediyor ise bu bir umutsuzluktur (Mammadova, 2016). Başka bir tanıma göre de umutsuzluk, bireyin toplumsal, fiziksel veya zihinsel durumun düzelmeyeceğine dair yaşanan bir ruh halidir. Umutsuz olan kişi, kendi hayatını ilgilendiren önemli durumlarda kötü gelişmeler olacağı ya da iyi şeylerin gerçekleşmeyeceği beklentisini taşımaktadır. Ona göre bu durumu kimse değiştiremez ya da engelleyemez (Aydınlı, 2014).

Son yıllarda, toplumda şiddet davranışlarının giderek arttığı görünmektedir. Bireylerin yaşamında etkili kişiler, öncelikle aile bireyleridir. Aile bireyleri arasındaki ilişkiler bireyin genel anlamda tüm gelişimini etkilerken aile dışı sosyal ortamlardaki tutum ve davranışlarını da etkiler. Alan yazın incelendiğinde bağlanma, şiddet eğilimi ve umutsuzluk konularında yapılmış çalışmalar olduğu görülmüştür. Fakat aile içi ilişkilerdeki bağlanma durumuyla şiddet eğilimi ve umutsuzluk konusunun bir arada ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Aile içi ilişkilerin, ergenlerde şiddet eğilimini ve gelecek beklentilerini etkileyeceği düşüncesinden hareketle, ergenlerde bu konunun araştırmasının alana önemli katkı sağlayacağı öngörülmüştür. Bu nedenle bu çalışmada, ergenlerin aile içi yakın ilişkilerde bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınması durumlarının umutsuzluk ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın problem cümlesini “Ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle umutsuzluk ve şiddet eğilimi arasındaki ilişki nasıldır?” oluşturmuştur. Buna bağlı olarak çalışmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Ergenlerin yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, aile yapısı ve gelir durumu algısı değişkenleriyle aile içi yakın ilişkiler, umutsuzluk ve şiddet eğilimi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Ergenlerin anne-baba yaşı ve öğrenim durumu değişkenleriyle aile içi yakın ilişkiler, umutsuzluk ve şiddet eğilimi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle umutsuzluk durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4. Ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5. Ergenlerin umutsuzluk durumları ile şiddete eğilimi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, genel olarak ergenlik, bağlanma, umutsuzluk ve şiddet eğilimi konuları ele alınmıştır.

2.1. Ergenlik

Ergenlik, çocukluk döneminin bitişinden itibaren erişkinlik dönemine kadar geçen bir gelişim süreci olarak tanımlanabilir. Bu dönem ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Gelişimin hızlı olduğu, başlangıç ve bitiş yaşının bireyden birey göre değişkenlik gösterdiği bir dönemdir (Koç, 2004; Yörüköglü, 1990).

Ergenlik aynı zamanda olgunlaşma, gelişme anlamında da kullanılmaktadır (Kılıç, 2013) ve farklı evreler halinde incelenmektedir.

2.1.1. Ergenlik Evreleri

UNICEF (2011) tarafından yapılan bir tanımlamaya göre ergenlik 10-14 yaşlar erken ergenlik ve 15-19 yaşları geç ergenlik olarak iki evreye ayrılmıştır. Pawlowski ve Hamilton (2008) yaptığı çalışmalarda ergenliği; erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik şeklinde üç dönemde ayrı ayrı incelemişlerdir. Ayrıca bu evrelerin cinsiyete göre farklılaştığı vurgulanmıştır. Benzer şekilde Derman (2008) da ergenliği üç evrede ele alarak incelemiştir.

Erken ergenlik; Fizyolojik değişimler ile başlar ve yaklaşık iki yıl sürer. Bu dönemde ergenlerin dürtü gücü yüksek olup genelde agresif davranışlar sergilerler. Bu dönemde gelişim ve değişim hızlı olduğu için ergenlerde kontrol kaybı duygusuna ve hatta ruhsal denge bozulmasında neden olabilmektedir. Ergenler bu yaşadıklarının normal olup olmadığını merak edebilirler. Ebeveynler bu süreci yaşayan ergenleri, sıklıkla kaygılı olarak algırlar. Bu dönemde ergenlerin uyku ve beslenme düzeni yoktur, genelde dağınıktırlar. Arkadaş çevresi tercihen kendi

cinsinden olan bireylerdir. Ebeveyn otoritesine başkaldırabilirler (Yaprak, 2017). Ergen ebeveynlerden bağımsızlaşmaya çalışırken bir taraftan da onların yardımına ihtiyaç duymaktadır. Bu dönemde ergenler ebeveynlerini hem uzaklaştırma hem de yakınında tutma gibi ikili duyguları yaşayabilmektedirler (Yiğit Demir, 2018).

Orta Ergenlik; Bu dönemdeki önemli değişikliklerden birisi soyut düşünce kapasitesinin gelişmesidir. Ergenler de çocukların oyuncaklarla oynadığı gibi soyut düşünceyle oynarlar. İdeolojik tartışmalar yaparlar, farklı siyasi görüşleri savunurlar, aynı şekilde farklı dünya görüşlerini savunup tartışabilirler. Bu değişimler olurken aynı zamanda ebeveynlerinden bağımsızlaşma ön plandadır. Akranlarıyla, özellikle de karşı cinsle ilişki önem kazanır, cinsel duygular ve cinsel merak yoğun olarak yaşanır, arkadaş çevresinin etkisinden dolayı aile değerleri reddedilir. Hemcinsinden edindiği özel bir arkadaş hemen hemen kendisi gibi biridir. Yine bu dönemde fiziksel gelişimin yavaşlamasıyla kafa karışıklıkları azalır, kendini kontrol etmede artış gözlenir. Dolayısıyla geleceğe yönelik hedef ve değerleri daha netleşir (Yaprak, 2017).

Geç Ergenlik; Bu evre ortalama 3-4 yıl sürer. Bu evrede fiziksel gelişim tamamlanır, bedensel değişimlere uyum sağlanır, ergenler kendini kontrol etmede başarılıdırlar, olumlu ve gerçekçi benlik duygusuna sahip olurlar. Gelecekle ilgili hedefleri netleşmiştir, soyut düşünce iyice gelişmiştir. Bir önceki döneme göre arkadaşlık ilişkilerinin önemi azalmıştır. İçgörü ve farkındalık gelişimi bu dönemde kazanılır. Etrafındaki insanlara ilgisi artar, sosyal ve kültürel değerleri kabul etme ve onlara uyum sağlama bu dönemde başlar. Bilişsel alandaki gelişmelerle birlikte ahlak gelişiminde de ilerleme görülür. Gelecek, meslek seçimi, evlilik gibi konular ön plandadır. Bağımsızlık pekişir ve bu dönem için ikincil bireyselleşme aşaması diye adlandırılır (Gözcü Yavaş, 2012; Yiğit Demir, 2018).

Hızlı bir gelişim dönemi olan ergenlikte, gelişimsel özellikler de farklılık gösterir. Ergenliğe özgü gelişimsel özelliklerin bilinmesi, ergenin duygulanım ve davranışlarının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

2.1.2. Ergenlikte Gelişim Özellikleri

Ergenlik dönemi birey için bilişsel, dil gelişimi, psikolojik ve psikoseksüel gelişimi açısından kritik dönemdir. Bu dönemde ergenlerin duyguları ve davranışları değişkendir, stabil değildir. Özgürlüklerine çok düşkün olan ergenler, anne-babalarının yerine akranlarını tercih etmektedirler (Çetin ve Özyürek, 2016).

Ergenlikte, belki de en belirgin değişim bedensel yönden olmaktadır. Birincil cinsiyet özellikleri olarak belirtilen bu değişimler ergenlik döneminin ilk göstergesi kızlarda ilk adet (menarş) ve yumurta (ovum) üretiminin başlaması, erkeklerde penis ve skrotumun büyümesi ve sperm akışını sağlayan prostat bezlerinin oluşması, gece boşalmalarının (ejekülasyon) yaşanması, dış cinsel organlarda önemli değişiklikleri kapsar. Genel olarak 13-22 yaşlar aralığında gelişim devam eder. Gelişimde bireysel farklılıklar olup erken gelişim olan kızlarda akranlarına nazaran daha düşük özsaygıya, yüksek depresyona, anksiyete bozuklukları ile yeme bozukluklarına rastlanabilir. Erkeklerde ise ruh sağlığı daha olumlu etkilenir (Koç, 2004).

Erken ergenlik sürecinde, ergenler çoğunlukla bedenlerine odaklanırlar. Fiziksel gelişim hızlı olduğundan bu hızlı değişime uyum sağlayamazlar ve uyum için çok çaba harcadıkları görülür. Bu dönemde önemli değişimlerden biri olan üreme olgunluğunun başladığını gösteren ikincil cinsiyet belirtileridir. İkincil cinsiyet belirtileri olarak kızlarda boy uzaması en üst noktaya ulaşır, kalçalar genişler ve yuvarlaklaşır, göğüsler büyümeye başlar. Erkeklerde pubis bölgesi, koltuk altı ve yüz bölgesi kıllanır, ses kalınlaşır (Aydoğan, Özyürek ve Gültekin Akduman, 2015). Bu belirtiler ergenlerin artık cinsiyet türüne göre toplumda yer almasını sağlar. Ergenin toplumda bazı cinsiyet rollerini edinmesini gerektiren nedenler arasında beden görünümünün değişmesi ve dürtülerin artması daha ön plandadır. Bu durum, ergeni cinsiyete uygun biçimlerde davranmaya yönlendirir ve böylece cinsel kimlik oluşumu tamamlanır. Ergen için önem kazanan arkadaş çevresi, onun ilgi alanlarını ve giyimini önemli derecede etkiler (Parlaz vd., 200).

Ergenlik döneminde, ergenden başarması beklenen bazı gelişim görevleri vardır.

2.1.3. Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri

Bedensel, toplumsal, bilişsel alanlarda olgunlaşma ve gelişme ergenlik döneminde gerçekleşir. Havighurst'a (Akt.: Gander ve Gardiner, 2010) göre ergen bireyin başarması gereken sekiz görev vardır. Bunlar:

- Bedensel özelliklerini kabul etmek ve bedenini etkili biçimde kullanma,
- Eril ya da dişil bir toplumsal rolü gerçekleştirme,
- Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurma,
- Anne-babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığı gerçekleştirme,
- Mesleğe hazırlanma,
- Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanma,
- Toplumsal sorumluluk ile ilgili davranışı istemek ve gerçekleştirme,
- Davranışın rehberi olarak bir dizi değer ve bir ahlak sistemi kazanmak, bir ideoloji geliştirme.

Bedensel özelliklerini kabul etmek ve bedenini etkili biçimde kullanma; biyolojik olarak hızlı değişimin sonucunda ergen büyük oranda yetişkin boyuna, ağırlığına, bedensel ve cinsel özelliklerine ulaşır. Bu tür değişimin sonuçlarından herkes memnun kalmaz. Bir ergen, aşırı uzun ya da aşırı kısa olduğunu düşünebilir, umduğu bedensel özelliklere sahip olmadığını düşünerek mutsuz olabilir. Fiziksel değişiklikler ergenlerin davranışını, neler hissettiğini etkiler, aynı anda onların görünümü diğer insanların onlara olan tutumunu etkilemektedir. Bu değişimlerden ötürü utanma, suçluluk, korku ve panik gibi durumlarla karşılaşır ve kendini kontrol etmede zorlanır. Hemen hemen her ergen kendini normal olup olmadığı konusunda sorgular. Burada ergenin başarması gereken görev, bedensel özelliklerini kabul etmek ve değişimlerin en iyisi olduğunu öğrenmektir (Dinçel, 2006; Gander ve Gardiner, 2010).

Eril ya da dişil bir toplumsal rolü gerçekleştirme; günümüzde bebeğin cinsiyeti ultrason sonucu ile öğrenildiğinden itibaren anne-babalar çocuklarına cinsiyetine uygun isim bulma çabalarına başlarlar. Giysileri, kıyafetleri, eşyaları cinsiyetine

uygun renklerde tercih edilir ve seçilir. Erkek ise mavi tonlar, kız ise pembe tonları alınır. Sonuç olarak, çocuk doğmadan çocuğa cinsiyet rolü vermek için hazırlıklar başlamış olur. Bir davranış tarzını net bir şekilde eril veya dişil davranış diyerek açıkça etiketlemek mümkün değildir. Birçok kişi cinsler arası benzerlikleri farklılıklardan daha fazla vurgulamaktadır. En çok değişim kadınlık rollerinde olmuştur. Fakat herkes aynı şekilde hareket etmeyip bazıları toplumsal rollerini geleneksel çerçeve içinde sürdürür, bazıları da eşitliği ve birbiriyle benzerlik gösteren davranışları savunurken, kimileri de aşırı uçlar arasındaki görüşlerinde sebat etmektedir. Dolayısıyla ergenler, günümüzde cinsiyetine uygun toplumsal rolü gerçekleştirmede kafa karışıklığı yaşayabilmektedirler (Çelen, 2011; Gander ve Gardiner, 2010).

Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurma; Ergenlerin sosyal gelişiminde önemli olan bir faktör de arkadaş gruplarına dâhil olabilmektir. Ergenler için bu dönemde arkadaş çevresinden kabul ve destek görmek çok önemlidir. Akranlarıyla sosyalleşme başarısı, ergenlerin sosyal yetkinliğin önemli bir ölçüde etkilemektedir (Traş ve Arslan, 2013) İlk ergenlik yıllarında arkadaşlık grupları daha çok aynı cinsten arkadaşlarla olurken daha sonradan kadın ve erkekten oluşan gruplara dönüşmektedir. Bu evrede bir ergen her iki cinsin de bulunduğu gruplar içinde konuşmak istediği zaman, yetişkinler gibi utangaçlık ve çekingenlik sergilemeden kendini ifade etmeyi, çeşitli toplumsal aktivitelere nasıl katılacağını ve bu aktivitelerde nasıl davranacağını öğrenmesi gereklidir (Çelen, 2011; Gander ve Gardiner, 2010).

Anne-babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığı gerçekleştirme; kuşaklardan daha fazla sorumlulukla karşı karşıya oldukları belirtilmektedir. Ergenler anne-babadan davranış tutum ve ilgiler bakımından bağımsız olmaya yönelirler. Akranları ile beraber bir şeyler yaparken öncesinde izin almadan ve yaptıktan sonra da rapor vermeden hareket etmeyi severler. Özgür davranmayı isterken diğer bir taraftan anne-babaya ve diğer büyüklere karşı duyulan sevgi ve saygı içeren başka bir boyut daha vardır. Ebeveynler baskıcı ve otoriter davrandığında, onları kontrol etmek istediğinde ergenler genellikle baş kaldırır, fakat ebeveynler onları sorumlu yetişkin gibi davranmalarını desteklediği zaman da

anne-babalarına bağımlı olmaya eğilimlidirler. Burada kültürün etkisi önemlidir. Bağımsız olma durumu alt sınıf kültürlerde orta sınıflara göre daha kolaydır. Bunun nedeni ise orta sınıfta uzayan eğitim süresi, buna bağlı olarak da ekonomik destek, gecikmiş evlilik gibi durumlar ebeveynlere bağımlılık süresini daha uzatmaktadır (Curtis, 1992; Gander ve Gardiner, 2010).

Mesleğe hazırlanma; ergenlik dönemi mesleki açıdan gencin hangi mesleği yapacağına karar verme dönemdir. Bu süreçte ergenden meslek alanlarından bir veya birkaç tane belirli mesleğe yönelmesi beklenir. Fakat bu dönemde kesin bir meslek seçimi ve yönelmesi olmaz. Ergenin kendisi ve çevresi ile ilgili bilgi birikimi yaptıkça doğru bir meslek seçim yapması beklenir (Yüksel-Şahin, 2008). Bu bilgi birikimi çoğu zaman ergenlik yıllarında okul öğrenimi ve yetenekleri ve ilişkilerin belirlenmesi üzerine yoğunlaşarak yetişkinlikte ne istediği, ne yapabileceği ve ne yapacağı konusunda karar vermesine fırsat verir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan toplumların üyesi ergenler yasa ve ekonomik durumlarının elverdiği ölçüde erkenden okulu terk edip çalışmaya başlarlar, meslek edinirler ve ekonomik özgürlüğünü gerçekleştirmeye çalışırlar. Orta sınıf ergenlerin ise eğitim alması ve mesleği edinmesi uzun sürdüğü için parasal açıdan anne-babaya bağımlı kalırlar.

Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanma; bu gelişim görevinin başarılı olabilmesi için bahsedilen önceki gelişim görevlerinde ilerleme kaydedilmiş olması gerekmektedir. Ergenlerin çoğu genelde evlenip çocuk sahibi olmayı düşünürler ve plan yaparlar. Fakat bazı ergenler bu düşüncede iken bir kısmı da evliliğe, aile olmaya, birlikte yaşamaya karşı düşmanlık beslerler veya bu duruma karşı tedirgin ve korku içinde yaklaşır. Ergenin bu tutumunu, başarılı olması veya başarısız olmasının içinde bulunduğu kültür ve sosyoekonomik yapısından, ayrıca aile tecrübelerinden de etkilendiği görülür. Çoğu ergen evlilik hakkında ciddi düşünmeden, bilgi sahibi olmadan ya da herhangi bir hazırlık yapmadan ve bazen de ev işleri konularında gerekli tecrübe ve beceriye sahip olmadan evlenip çocuk sahibi olmaktadır. Böyle durumlarda ise ihtiyaç duyulan bilgi ve tecrübeye sahip olabilmek için çeşitli düzeyde kurslara ve rehberliğe başvuru yapıp bu eksikleri gidermek için daha fazla çaba gösterirler (Gander ve Gardiner, 2010).

Toplumsal sorumluluk davranışı istemek ve gerçekleştirme; sosyalleşme, çocuğun ileride toplumun üyesi olabilme becerisidir. Toplum birbirlerine benzerliği olan ve olmayan bireylerden oluşur. Sosyalleşmede, bu bireylerden oluşan çevrenin çocuk üzerindeki etkileri söz konusudur. Çocuğun sahip olduğu özelliklerin de etkisiyle çevre onu, o da çevreyi etkilemektedir (Kağıtçıbaşı, 2002). İstisnalar dışında, insanlar toplumdan soyutlanarak değil bir topluluğun üyesi olarak, devlet, bölge, ülke içinde yaşarlar. Ergenin, içinde yaşadığı topluluğun her çeşit etkinliklerine katılmayı, gerekli olan maddi ve manevi borçları ödemeyi öğrenmesi gereklidir. İçinde bulunduğu topluluğun önceliklerinin bireyin önceliklerinden önemli olduğunu da ergenlik sürecinde öğrenmesi ve başarması gereklidir (Gander ve Gardiner, 2010).

Davranışın rehberi olarak bir dizi değer ve bir ahlak sistemi kazanma, bir ideoloji geliştirmek; anne-babalar, akranlar, okul ve dinin bir bireyin doğduğu günden ergenliğe kadar yaşam biçimini ve kalitesini oluşturmasında, ilke-prensiplerini oluşturmasında büyük rolü vardır. Bu değerler, bireyin benliğine işleyip hem bireyin hem de toplumun özelliklerini yansıtır. Örneğin, bir birey inancına uygun davranış sergileyebilir ya da çeşitli dini veya ahlaki düzenlerin parçalarından oluşan özel bir ideoloji geliştirebilir. Bunu yaptığında dünyadaki yerini ve diğer bireylerle ilişkilerini tanımlamak için bir yöntemi var demektir (Doğan, 2007; Gander ve Gardiner, 2010).

Ergenlikte, gelişimin pek çok yönüyle yakından ilişki olan bir başka kavram “bağlanma” olarak ele alınabilir.

2.2. Bağlanma

Bağlanma, çocuk ile bakım veren kişi arasında süregelen ve gelişmekte olan ilişkide, çocuğun bakım veren kişiyle yakınlık kurma çabası ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında ortaya çıkan, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır. Bağlanma yalnızca çocukluk ile sınırlı olmayıp ömür boyu sürer. Bağlanma devam ederken doğası ve ifade ediliş şekli değişir. Yaşamın ilk esas ilişkisi olan anne-çocuk ilişkisi, sonraki yaşam dönemindeki bağlanmalar için temel oluşturur (Kesebir vd., 2011).

2.2.1. Bağlanma Kuramı

Bağlanmayla ilgili farklı kuramsal yaklaşımlar mevcuttur.

Bowlby'nin bağlanma kuramına yönelik ilgisi, çalıştığı kurumlardaki klinik gözlemleri ile başlamıştır. Uyum sağlamakta zorlanan erkek ergenlerin kaldığı bir kurumda iki erkek ocuk ile yaptığı çalışmada, bu ergenlerin bebeklik döneminde anneleri ile olan ilişkilerinin tamamen bozulmuş olduğunu tespit etmiştir. On yıl sonra da hırsızlık yapmış olan 44 gencin geçmiş öykülerini incelemesi sonucunda bu gençlerin belirtilerini bebeklik ve çocukluk öykülerindeki anne yoksunluğu ve erken dönem ayrılığı ile ilişkilendirmiştir. Bu iki çalışma sonucunda, erken anne ve ocuk arasındaki ilişkideki bozukluklar ile davranışsal ve zihinsel bozuklukların oluşumunda bir anahtar olduğu görüşünü geliştirmeye başlar. Anne-ocuk ilişkisine yönelik bu görüşleri, yetiştirme yuvalarına bırakılan ve büyüyen bebek ve çocuklarla yapılan çalışmaları incelemesiyle devam eder. Anne bakımından yoksun olan ya da anne ile olan ikili ilişkide istenilen ilgi ve bakımı alamayan bebek ve çocukların geliştirdiği davranışları gözlemleyip izler (Tüzün, 2006). Ortaya koyduğu çeşitli gelişim disiplinlerinin eklektik bir karışımı olan "Bağlanma Kuramı", Freudyen analitik temeli üzerine inşa edilmiştir ve öncelikle çocuğun duygusal gelişimine odaklanmıştır. Bağlanma kuramı bir ocuk psikanalizi olup teorik ve psikoterapi uygulamalarına önemli katkıları olmuştur. Kuramın temel taşı ise, annenin bebeği için dış dünyayı inceleyip ve ihtiyaç duyulduğunda da emniyet duyguları içinde geri dönüşler yapabileceği güvenilir bir ortam ayarlamasıdır (Tüzün ve Sayar, 2006).

Harlow, annenin bebeğin açlık ve susuzluk gibi temel gereksinimlerini karşıladığını, bu temel gereksinimler karşılandığı için anne ve ocuk arasında bir bağlanmanın oluştuğunu savunmaktadır. Bowlby araştırmalarını Harlow'un bu savunusu üzerine yapmıştır (Akt.: Tüzün ve Sayar, 2006). Ebeveyn ile temas kurmak bebeğin beslenmesini de garanti altına almaktadır. Fakat Bowlby beslenmenin bağlanmanın temeli olmadığını belirtmiştir. Aksine, bağlanma güvenlik ve yeterlilik yoluyla türlerin hayatta kalmasında en büyük öneme sahip olduğu evrimsel bağlam içinde en iyi şekilde anlaşılmaktadır (Berk, 2013).

Bowlby, aynı zamanda Konrad Lorenz'in bebek kazlardaki basımlama ile ilgili çalışmalarından ilham almıştır. Lorenz kuramında peşinden gitme, izleme olarak tanımladığı yumurtadan yeni çıkmış kaz yavrularının ilk canlıyı takip etmeleri ile bağlanma arasında paralellik olduğunu savunmuştur. Lorenz'e göre kaz yavruları annelerini izlemekte ve bu davranış ancak doğumdan hemen sonra gerçekleşmektedir. Lorenz kaz yavrularının davranışını kritik döneme uygun olarak yaptıklarını öne sürmektedir. Aynı şekilde kaz yavruları, anneleri yerine deneyde Lorenz'i arkasından takip etmişlerdir. Bu kritik dönem, oldukça kısa olup sadece doğumdan sonraki birkaç saat içinde görülür, daha sonra da kaybolur (Sluckin, 1973).

Lorenz bebek ve anne arasındaki duygusal bağa yönelik temel sayıtlıların önemli katkıları olduğunu yadsımayıp bağlanma ilişkisinin oluşumu sırasında, bebeklerin erken dönemden başlayarak biyolojik yönden aktif birer katılımcı olmaya hazır olduklarını ileri sürmektedir. Son olarak Lorenz etolojik yaklaşımında, bağlanmanın çocukların hayatta kalmalarını sağlayan biyolojik bir işleve sahip olduğu sayılısının da altını çizmiştir (Kaplan, 2012). Bowlby hayvanlara benzer şekilde, insan yavrusunun tehlikelerden korunması, çevreyi araştırması ve çevrede üstünlük kazanması amacıyla kendisine destek veren ebeveyni yakında tutan bir dizi yerleşik davranışa doğuştan sahip olduğuna inanmıştır (Berk, 2013).

Ainsworth'e göre bağlanma; bireyin yaşamındaki özel insanlar için hissedilen, onlarla etkileşim içinde olduğunda keyif almayı, kötü durumlarda yakınlıkları ile rahatlamayı sağlayan güçlü duygusal bağ olarak tanımlamıştır. Ainsworth (1989), duygusal bağları tanımlamak için beş kriter öne sürmüştür:

- Duygusal bir bağ geçici değildir, zaman içinde süreklilik gösterir.
- Duygusal bağ, yerine başka herhangi birisinin koyulamayacağı belli bir kişiyi içerir.
- İlişki, duygusal olarak önemlidir.
- Birey, duygusal bağı olan kişiyle ilişkili ya da yakınlığı sürdürmek ister. Bu ilişki ya da yakınlığın düzeyi ve içeriği bireyin yaşı, çevresel koşullar gibi pek çok etkene göre değişir.
- Birey, istemsiz olarak bu kişiden ayrıldığında stres yaşar.

Bağlanma ilişkisinin tanımlanabilmesi için bunlara ek olarak, bağlanmanın kurulacağı kişiyle olan ilişkinin rahatlık ve güven kriterini de karşılaması gerekir. Bowlby (1988) bağlanmanın dört özelliği olduğuna inanmaktadır:

- Yakınlığın sürdürülmesi: Bağlandığı insanlara yakın olma arzusudur.
- Güvenli barınak: Tehlike ve korku durumunda rahatlık ve güvenlik için bağlanma figürüne dönme olarak tanımlanır.
- Güven esası: Çocuğun çevreyi keşfedebilmesi için bağlanma figürünün güven dolu hareketleridir.
- Ayrılık acısı: Bağlanma figürünün yokluğunda endişe oluşması durumudur (Akt.: Kaplan, 2012).

Psikanalitik kuramda, yaşamın ilk yılında bebeklerin içgüdüsel haz almalarının ön planda olduğu vurgulanıp merkezinde oral bölgenin olduğu ileri sürülmektedir. Bağlanmanın ortaya çıkışında, annenin bebeği emzirip açlığın gidermenin önemli rolü olduğu vurgulanmıştır. Benzer bir ifadeyle Freud, bebeklerin mutlu olmalarının sadece yemek yeme, emme gibi bazı oral aktivitelere bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Freud'un ilk kavramsallaştırmalarından oluşan dürtü kuramına göre, bebekler benmerkezci bir dünyada yaşarlar. Bu bağlamda sahip oldukları fiziksel enerjilerinin boşaltılması ve kaygılarının azaltılması için anne aracı konumundadır. Bebeğin bu süreçteki rolü temelde pasif olarak kabul edilmekle birlikte, anne bebeğin beslenmesi sırasında aldığı zevkle yakından ilişkili olduğundan bir haz kaynağı olarak görülmekte ve bebek için bir bağlanma nesnesi haline gelmektedir. Bunun yanı sıra, bebeğin açlık gereksiniminin giderilmesiyle ortaya çıkan hoşnutluğa annenin duyarlılığı ve sevgi dolu bakımının eşlik etmesi ile bebekte güven duygusu oluşmakta ve bebeğin genel kaygı durumunun azaldığı görülmektedir. Freud'a göre bağlanma çok güçlü olursa bebek annesine aşırı bağımlı olur ya da annenin olası bir reddinden kaygı duyar. Anneye aşırı bağımlı bireyler, ilerleyen yaşlarda başkalarına aşırı bağımlı olabilirler, genel olarak pasif bir kişilik özelliği geliştirebilirler (Güngör, 2004; Kaplan, 2012).

Davranışçı yaklaşıma göre bağlanma, çocukların diğer davranışlarında gözlemlendiği gibi, bir dizi uyarı-tepki sonucu oluşmaktadır. Bebeğin birincil

pekiştireci açlık gibi temel bir dürtüdür. Bebek için en önemli pekiştireç olan anne sütü ve yiyecekler, anne tarafından bebeğe tekrar tekrar sunulduğunda anne ikincil pekiştirece dönüşür. Annenin tekrarlayan şekilde bebeğin açlığını ve temel ihtiyaçlarını gidermesi ve bebeğin ona duyduğu hoşnutluk sonucunda oluşan öğrenilmiş ya da ikincil bir dürtü olarak değerlendirilmektedir (Kaplan, 2012).

2.2.2. Bebeklikte Bağlanma

Bebeklikte bağlanma kavramı, bebeğin belirli bir kişiye olumlu tepkiler vererek zamanın büyük çoğunluğunu o kişiyle birlikte geçirmek istemesi, tehlikeli durum veya nesnelere olduğunda hemen o kişinin aranmasıdır. Bağlanılan kişinin varlığını hissettiğinde karşılıklı rahatlama duygusunun meydana gelmesi gibi duygu ve davranış türlerinin tümünü kapsamaktadır. Bebeklik döneminde, bağlanma kademeler halinde gözlenmektedir. Doğumdan hemen sonra bebeğin doğası gereği başlayan bağlanma; meme arama, başı döndürme, emme, yutma, parmak emme, yakalamaya, anneye yönelme, beslenme saatlerini sezinleme ve hazırlanma şeklinde kendisini göstermektedir. Bebek sekizinci haftaya girmesi ile beraber bakıcısına yönelmeye başlamaktadır. Bu evreden itibaren bakıcısına gülümsemekte, uzun müddetli göz ilişkisi kurmakta ve diğer insanlara göre onunla daha fazla ilişki kurma çabasına girecektir. Onun yanında kendini huzurlu hissetmektedir (Soysal vd., 2005).

Bowlby, yaptığı gözlemler sonucunda yeni doğan bebeklerin bakıma ihtiyaçları olduğu için bakım vereni hep yakın tutmaya amaçlı sinyaller gönderdiğini belirtmiş ve bunlara da “bağlanma davranışları” demiştir. Daha sonra, bu davranışların dört aşamada gerçekleşen gelişim sürecinin bir parçası olduğunu belirtmiştir. Bir-iki aylık dönem olan ilk aşamada, bebek asıl bakım verene belli bağlanma sinyalleri gönderir ve zamanla asıl bakım verenle rahatlık ve stresin azaltılması sağlanması üzerine bağ kurulur (Ainsworth vd., 2015). Yaklaşık iki ve yedi aylık dönemlere denk gelen ikinci aşamada bebek, kendine güven ve rahatlık sunan asıl bakım vereni ayırt etmeye başlamıştır. Bu dönemdeki etkileşim, bebeğin sosyalliği yönünden ve ileride başkaları ile kuracağı ilişkilerde çok önemlidir. Çocuğun karşılıklılık, şefkat ve güven ilkelerini benimsemesine imkân sunar, kendisi ve diğerlerine dair modelleri geliştirirken de yardımcı olur. Yaklaşık yedinci ay ile iki yaş arasını içine alan

üçüncü aşamada, çocukta bağlanmanın bağlanma figürüne yakınlığı korumasıyla netleştiğini görülür. Yabancılara karşı kaygı duyma, onları reddetme, bağlanma figüründen ayrılınca huzursuzlaşma ve stres gibi belirtiler baskın olarak görülür. Altı ile yedinci aylardan sonra görülmeye başlanan yabancı kaygısı giderek artar ve bir yaşından sonra da azaldığı görülür. Asıl bakım veren kişi bebekten uzaklaşınca, üzüntü, ağlama gibi tepkilerle açığa çıkan ayrılık kaygısı/ayrılık protestosu ise yedi ile sekizinci aylarda ortaya çıkar ve 13-15. aylarda en yoğun şekilde yaşandığı görülür. Yaklaşık iki-üç yaşı kapsayan dördüncü dönemde ise bağlanma figürü çocuğun hayatta kalmaya yönelik ihtiyaçlarını giderme rolünde değildir, artık çocuğun sosyal olarak uygun kabul edilen davranışları öğrenmesine rehber olma rolüne geçmiştir. Diğer bir ifadeyle, artık amaca yönelik partnerlik durumu vardır. Bağlanma figürü, bu dönemde duygusal ve sosyal farkındalık oluşturarak çocuğa sosyal norm ve değerlere yönelik sınırları gösterir (Ainsworth vd., 2015; Sevinç, 2016).

Bağlanma kuramında, bebekler bağlanılan figürü güven temelinde, içinde buldukları yeni çevreyi araştırmada ve keşfetmede kullanırlar. Ancak bebekler bir taraftan çevreyi araştırıp keşfederken bir taraftan da birincil bağlanılan figür ile yakınlığı koruma çabası içerisindedir (Soysal vd., 2005). Mary Ainsworth ile Everett Waters ve arkadaşları, bebeklerin bağlanmasını uzun süreli çalışmalarla araştırmışlardır. Bağlanmanın niteliğini tespit etmek için yabancı durumu süreci olarak bilinen bir araştırma yöntemi geliştirmişlerdir. Bu süreçte bebekler odasına alınır. İlk önce, çocuklar anneleri yanındayken oyun odasında oyuncaklarla oynarlar. Daha sonra anne oyun odasından ayrılır ve çocuğun tanımadığı yabancı birisi odaya girer. Anne kısa bir süreliğine odaya geri gelir, sonra tekrar ayrılır ve çocuk odada yabancı ile yalnız kalır. Böyle bir durumla baş başa kalan birçok bebek, anneleri odadan ayrıldığı zaman ağlar, fakat çocukların bu tepkisi sürecin önemli noktası değildir. Bağlanma araştırmacıları için önemli nokta, annenin geri döndüğünde bebeklerin verdikleri tepki ve ne yaptığıdır. Bazı bebekler annelerini neşeli şekilde karşılarken bazıları da bunu yapmaz. Buna göre kavuşmanın doğası anne çocuk arasındaki bağın niteliğini gösterir. Bu yöntemle araştırmacılar, bebeklerin bağlanma türlerini ortaya çıkarmaktadırlar. Çalışma sonucunda bağlanmanın güvenli, güvensiz/kaçıngan ve güvensiz/kararsız olmak üzere üç türünü saptamışlardır.

Yabancı durum deneyinde güvenli bağlanan bebekler annesi yanındayken oyuncaklarla mutlu bir şekilde oynayacaklardır. Anne odadan ayrıldığında bebekler ağlayabilir, fakat kavuştuklarında bebekler mutlu olurlar. Yine bebek kavuşma sırasında annesine belli bir süre sarılabilir, ancak ağlamasını hemen keser. Güvensiz/kaçıngan bağlanan bebeklerde durum farklıdır. Güvensiz/kaçıngan bebekler, anneleri odadan ayrıldığı zaman bazen huzursuzluk yaşayabilirler. Fakat anne geri döndüğünde onu görmezden gelebilir, hatta uzaklaşabilirler. Anne, bebekle iletişim kurmak istediği zaman görmezden gelebilirler. Güvensiz/kararsız bağlanmaya sahip bebeklerde, anne odaya geri döndüğünde şiddetli huzursuzlukla birlikte öfke dolu reddetme arasında kararsızlık gözlemlenir. Böyle bir bebek ilk önce annesine sarılıp daha sonra da annesini itebilir. Güvensiz/kararsız bağlanan bebekler, anneleri döndüğünde teskin edilemezdirler (Trawick-Smith ve Smith, 2010). Bu üç bağlanma şekline ilave olarak “dağınık (dezorganize/dezoryante) bağlanma” adı altında güvensiz bir bağlanma tipi daha eklenmiştir. Bu bağlanma tipinde, kaygı denetiminde tutarsızlık hakimdir. Stresle baş etmede organize bir davranış sergileyememe, yabancı durum testinde stereotipik, asimetrik ve zamansız hareketlerin varlığı, donup kalma veya hareketlerde yavaşlama dağınık bağlanmanın göstergesidir. Dağınık bağlanmaya sebep olan neden, çocuğun bakım verenden korkuyor olmasıdır (Kesebir vd., 2011).

Bebekler bir kere güvenli veya güvensiz bağlanmış olarak belirlenebildikten sonra hayatları boyunca aynı mı kaldıkları merak edilmiştir. Yapılan araştırmalar, bağlanma örüntülerinin yetişkinlik yılları boyunca da oldukça tutarlı olduğunu göstermektedir. Güvensiz bağlanmış olan bir bebek, yetişkinliğinde de güvensiz bir birey olmaktadır. Güvenli bağlanmış bir bebek, hayatı boyunca bir sürü olumsuzluklarla ergenlik boyunca güvenli olarak kalır. Fakat hayat koşulları değiştikçe ebeveynleri veya diğer bakım verenlerine daha güvenli bağlanan bireylerde vardır. Örneğin; bir uzman ebeveynlerle çalışarak daha duyarlı ve şefkatli olmalarını sağlarsa, bu ebeveynlerin çocukları da daha güvenli bağlanabilmektedirler. Bir aile yoksulluktan kurtulabilirse, ebeveynler daha duyarlı olabilirler, bunun sonucunda da güvenli bağlanma güçlendirebilir. Bazı çocuklarda okul öncesi öğretmenlerine veya bakım verenlerle güvenli bağlanma

gerçekleştirebilirler. Özet olarak bağlanma sınıflaması yaşam boyunca sabit olmayıp değişime açıktır (Trawick-Smith ve Smith, 2010).

Bebeklikte dönemindekine benzer şekilde bağlanma, farklı düzeyde de olsa ergenlik döneminde de görülmektedir.

2.2.3. Ergenlikte Bağlanma

Bağlanma görüşüne göre puberte, değişim dönemi olarak ele alınır. Ergenlik döneminde bağ kurmada, kişinin bilinmedik koşullarda mücadele etmesinin önemli etkisi olduğu bilinmektedir. Bu süreçte ergen, birinci bağ kurma silüetindeki bakım verenine bağımlılığını azaltmak için yüksek düzeyde çaba harcamaktadır. Bağlanma davranışları, bebekliğe oranla ergenlik döneminde daha az görülür. Bununla birlikte bağlanma davranışında da değişimler oluşmaya başlamaktadır. Bebeklikte bağlanma davranışında fiziksel yakınlık arama belirleyici iken, ergenlikte bağlanma davranışının belirleyicileri ergenin ihtiyaç duyduğunda bağlanma figürüyle kaygılarını, korkularını ve duygularını paylaşma davranışlarıdır. Eğer ergen erken çocukluk döneminde güvenli bağlanma deneyimleri yaşamış ise bu dönemde bunun faydasını görmektedir (Akyıldız, 2017).

Aile ortamında güvenli ve olumlu duygusal ilişkiler varsa, ergenlerde benlik saygısı artar ve bu da ebeveynleriyle olumlu duygusal ilişkiler kurmayı sağlar. Bu durum sonucu olarak ergenin diğer bireylerle de olumlu ilişkiler kurmasına zemin hazırlar. Eğer ergen erken çocukluk döneminde güvenli bağlanma deneyimleri yaşamış ise bu durum aile içi ilişkilerine yansır, ilk bağlanma stilleri de ergenlik dönemindeki aile içi ve dışı ilişkilerdeki ilişkinin niteliğini belirler (Allen ve Land, 1999; Akyıldız, 2017).

Ergenler bağlanma stillerine göre farklı kişilik özellikleri sergilemektedir ve buna bağlı olarak da ilişkilerde yaşadıkları sorunlar da farklılaşmaktadır. Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin problemleri davranışları az olup çevreyle uyumludurlar, özgüvenleri yüksektir ve toplumsal sorunları daha azdır. Kayıtsız bağlanma stiline sahip olan ergenler, olumlu benlik algısına sahip olurlar fakat çevrelerine güvenmeyen ve onları destekleyici olarak görmeyen, yakınlık kurmakta

ve kendilerini ifade etmekten kaçınan, akranları tarafından seilmeyen ergenlerdir. Saplantılı bağlanma stiline sahip olan ergenlerin özgüvenleri düşüktür, çevrelerini destekleyici bulabilirler ama bu destekten yararlanamayan ve kendini ifade etmede başarısız bireylerdir. Korkulu bağlanma stiline sahip olan ergenler ise kendini ifade etmekte başarısızdırlar, yakın ilişkiler kurmaya isteksizdirler. İhtiyaçları olduğunda yardım talep edemeyen, özgüveni düşük ve asosyal bireylerdir (Erözkan, 2004).

Hazan ve Shaver (1987) güvenli olmayan bağlanma stillerini kaygılı/kararsız ve kaçınmalı gibi farklı şekilde ele alıp incelemiştir. Yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre kaygılı ve kararsız bağlanma dili geliştiren bireylerin ilişkilerinde aşırı kıskanç olup eşlerine ve ilişkilerine daha çok takıntılı olduklarını belirlemiştir. Kaygı durumları da değişken olup inişli çıkışlı bireylerdir. Kaçınmalı bağlanma stiline sahip olan bireyler ise çevresindekilere güvenmiyorlardır, ilişkilerinde ise olumsuz beklentilere sahiptirler ve yakın ilişki kurmakta da zorlanırlar. Ayrıca, çabuk küserler, ikili ilişkilerde kırılındırlar, duygusal ve korkulu davranırlar.

Kaygılı veya kaçınmalı bağlanmanın ergenlerdeki olumsuz etkileri, ergenin gelecekle beklentilerini, umut ve umutsuzluk düzeylerini etkileyebilmektedir.

2.3. Umutsuzluk

Umut, gelecek ile ilgili bir amacı gerçekleştirmede güven duygusuyla birlikte sıfırdan daha fazla olan beklentilerdir. Bireyin amaca ulaşmada çıkış yolu olduğuna ve yardım ile istenilen değişiklikler oluşabileceği inancı, en önemli özelliğidir. Umutsuzluk ise bir amaca ulaşmada sıfırdan az olan, bireyin güvenmediği olumsuz beklentiler şeklinde tanımlanır. Umut ve umutsuzluk, her ikisi de kişinin gelecekteki belirledikleri amaçlarına ulaşma olanaklarının gerçekleştirme olasılığının yansımasıdır. Umut ve umutsuzluk, birbirinin ters anlamlısıdır. Umutta belirlenen amacın gerçekleşip başarılı olunacağı öngörüsü varken, umutsuzlukta amacın gerçekleşme ihtimalinin çok düşük olduğu veya gerçekleşmeyeceği düşüncesi vardır (Dilbaz ve Seber, 1993).

İnsan yaşamının vazgeçilmezi olan umut, karşılaşılan zorluklarla baş edebilme ve üzüntüyü üstünden atabilmede insanı güçlendiren, yeniden amacı gerçekleştirme

ve iyileştirici bir faktör olarak algılanmaktadır. Kashani ve arkadaşları (1989) çocuklarda umutsuzluk puanının yüksek olmasının yalnız intihar ve depresyon değil her türlü psikopatoloji riskini artırdığını bildirmektedirler. Sayar ve arkadaşları da umutsuzluğun depresyondan bağımsız olarak intihar niyetini etkilediğini saptamışlardır. Hatainen ve arkadaşları umutsuzluk yaşayan kişilerin yarısından çoğunda umutsuzluğun süreklilik göstererek iki yıl sonra da sürdüğünü belirtmişlerdir (Akt; Özmen vd., 2008).

Umutsuzluğa eğilimli kişi, belirlenen amaç için hiçbir iyi olasılığın olmadığını düşünmektedir. Kişi geleceğiyle ilgili amaçları düşünmeye zorlandığında ise bilişsel olarak uyarılır ve hoşlanmadığı deneyimlerinden çıkan sonuçlar, umutsuzluk durumunda duygusal ve motivasyonel bozukluklara dâhil olur (Ottekin, 2009). Umutsuzluk, depresyonun belirtilerinden biri olarak tanımlanırken umutsuzluğun yanında intihar girişimi, şizofreni, ilaç, alkol bağımlılığı, sosyopati fiziksel hastalıklarla birlikte ruhsal bozukluklarda görülebileceği vurgulanmıştır. Genellikle depresyon ile ilgili çalışma yapanlar depresif hastalardaki umutsuzluk düşüncelerine kapılmaları depresyonun şiddetinin ve intihar riskinin önemli belirleyicilerinden biri olduğu görüşündedirler (Kaplan ve Sadock, 1985).

Umutsuzluk belirtilerinin ve sonuçlarının bilinmesi, umutsuzluğun yaşanmasına ilişkin önlemlerin alınması ve sorunun çözümünde etkili olabilir.

2.3.1. Umutsuzluğun Belirtileri ve Sonuçları

Depresyonun klinik belirtilerinden intiharla ilişkisi en sık gözlenen umutsuzluğun sadece değerlendirildiği zamana yönelik bir belirti olmadığı, ileride gerçekleşebilecek intihar hakkında da ipucu verebileceği ön görülmeyle birlikte bu özelliğin kültürel etkenlere bağlı olarak değişebileceği belirtilmiştir (Aydemir, 2002; Batıgün Durak, 2005).

Umutsuzluğun belirtileri şu şekilde sıralanabilir (Ottekin, 2009);

- Konuşmalarda kötümser ve olumsuz ifadeler,
- Konuşmada azalma,

- Duyguların ifade edilmesinde azalma,
- Dış uyaranlara tepkilerin azalması,
- İnişiyatif kullanmama,
- İletişime geçtiği kişiye ilgisizlik,
- Umursamaz ve aldırılmaz tavırlar,
- İştahta azalma,
- Uyku saatlerinde değişim,
- Kişisel bakımın umursanmaması,
- Sosyal ortamlardan kaçınma.

Cinsiyet değişkenine göre umutsuzluk düzeyleri incelenmiş ve cinsiyet değişkenine göre motivasyon, umut ve gelecek boyutlarında kızlarda ve erkeklerde farklılığa rastlanmamıştır. Umutsuzlukta cinsiyet değişkeninin kendine güveni etkilediği saptanmıştır. Erkeklerin kendine güveni ve kızlara göre yüksek bulunmuştur. Ekonomik durumun umutsuzluk alt boyutları olan gelecek, motivasyon ve umut boyutları düzeyine etkisi incelenmiş ve ekonomik farklılıkların umutsuzluk alt boyutlarında etkisi bulunmazken umut alt boyutuna etkili olduğu bulunmuştur. Ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin umut düzeyi puan ortalamaları yüksek bulunmuştur (Ottekin, 2009).

Umutsuzluk duyguları çocuklarda, intihar girişiminde bulunan ergenlerde, kendini soyutlama ve moral kaybı içinde olanlarda özellikle kuvvetlidir (Ottekin, 2009). Umutsuzluk, bireyin zihinsel yapısı ve bilgiyi işleme biçimiyle yakından ilişkili bir olgudur (Dinçer ve Derelioglu, 2005). Anı zamanda umutsuzluk bireylerde problem çözme becerilerinin gelişmediği için meydana gelmekte ve depresyonu tetiklemektedir ve depresyonlu bireylerde intiharı düşünmesin artırıp intihar riskini en az üç kat artırmaktadır (Робинсон и Херрман, 2014).

Ergenlik dönemi özellikleri düşünüldüğünde, ergenlikte umutsuzluk konusunu ayrı başlık altında incelenmesi gerekir.

2.3.2. Ergenlikte Umutsuzluk

Ergenler anne-babadan bağımsız olarak rahat hareket etmek, kendi kararlarını kendileri almak isterler ve yaptıkları işler için ebeveynlerine rapor vermeyi hiç sevmezler. Akranları ile beraber bir şeyler yapmayı da çok severler. Bu yüzden sosyal yönden gelişmiş olmak isterler. Bahsedilen bu konularda ailesinden destek gören ergenlerin özgüvenleri yüksek olup geleceğe bakışları da umutludur (Gander ve Gardiner, 2010).

İntihar eylemlerin gerçekleştirilme sırasının en başında ergenler vardır. Erken ergenlik ve ergenlik evrelerindeki bireyler, bu konuda en yüksek riskli bir gruba oluşturmaktadır. Çünkü bu dönem psikolojik ve hormonal değişim süreciyle başlayıp benliğin oluşumuyla bitmektedir ve bu süreç toplumsal kontrol uyumu zorlaştırmaktadır (Церковникова, 2011). Erkek ergenlerde umutsuzluğun nedeni sosyal-duygusal uyumda sorun yaşıyor olması iken, kızlarda ailede geçimsizlik ve davranışsal sorunların olması, kız çocuğun ailedeki yerini ve rolünü kavramamış olması olarak görülmektedir (Вихристюк, Банников ve Летова, 2013, 124).

Ergenlerin çeşitli alanlarda hızlı ve yoğun gelişim yaşamaları, bu yoğun tempoya uyum sağlama çabaları, ayrıca ev ve okuldaki sorumluluklarını yerine getirme yükümlülükleri ergenlerin duygularını olumsuz etkileyebilmektedir. Ergen kendinden beklenenleri karşılamakta zorlanırsa baskı altında hissederek depresyona girebilirler. Bu depresyon sonucu, umutsuzluğa girebilirler. Dolayısıyla ergenlerin bu dönemdeki umutsuzluklarının incelenmesi önemlidir (Tümkaya, vd., 2011). Bunun yanında ergenlikte duygu kontrolünün güçlüğü nedeniyle saldırganlık ve şiddet eğilimi gibi olumsuz durumlara neden olabilir.

2.4. Şiddet

Bireyin ruhsal ve bedensel bütünlüğüne yöneltilen zarar verici davranışlar şiddet olarak tanımlanabilir. Karşılıklı ilişkilerde bireylerden bir veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu ya da bireysel olarak diğerlerinin veya birkaçının fiziksel bütünlüğüne veya ahlaki, manevi bütünlüğüne veya mallarına ve simgesel ve kültürel

değerlerine zarar verecek şekilde davranılması, verilen zararın seviyesi ne olursa olsun şiddet olarak tanımlanmaktadır (Kaya vd., 2004).

Dünya Sağlık Örgütüne göre şiddet; yaralanma, ölüm, psikolojik zarar veya kayıp ile sonuçlanan veya bunlarla sonuçlanma ihtimali olan, bireyin kendisine ya da başka bir bireye, bir gruba veya topluluğa karşı fiziksel şiddet ve güç kullanma tehdidi veya aktif olarak kasten kullanımındır (Fazıl, 2018).

Şiddet, kuramsal açıdan farklı şekillerde ele alınmıştır.

2.4.1. Şiddet ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

Freud'a göre, insanlar saldırma içgüdüleri ile doğarlar. İnsanlarda yapıcı olan cinsel enerji libido ve yıkıcı saldırgan enerji/thanatos isimli iki dürtü vardır. Her bireyde kendi kendini yıkıcı içtepileri olmakla birlikte, bu içtepiler dışa dönük olarak etkinleştiğinde saldırgan davranışlar ortaya çıkmaktadır (Freedman vd., 1989).

Melanie Klein, çocuğun gelişiminin başlamasıyla birlikte ölüm dürtüsünün dışlanarak nesnelere çevrildiği ve bunun da sadizmi ortaya çıkardığını belirtmiştir. Lorenz ise, saldırganlığın doğuştan geldiğini ve dışarıdan etkilenmedikçe ortaya çıkmayacağı görüşünü bildirmiştir. Kernberg, saldırganlık ile doyum sağlandığı görüşündedir. Kötü olan nesne ile ilişki yok edilir, iyi olan nesne ile ilişkiye devam edilir. Kohut'a göre saldırganlık genetik olarak gelmemekle birlikte bireyin benliğinin yaralanmasıyla ilişkilidir. Eric From, yıkıcılık dürtüsünün yalnızlık ve güçsüzlüğü azalttığını ileri sürmüştür. Yıkıcılık, nesneyi yok etmeyi ve bireyin çevresindeki insanlardan uzaklaşmasını amaçlamaktadır. Saldırgan insan, bir savunma biçimi olarak saldırganlığı kabul eder ve dışarıdan gelen tehlikelerden bu yolla kendini koruyacağını düşünür (Akt.: Açıkgöz, 2014).

Dürtü Kuramına göre, saldırının kökeni dış etkenlerden kaynaklanır ve diğerlerine zarar verme amacı taşır. Dollard ve arkadaşları dürtü kuramlarından engellenme-saldırganlık hipotezini ileri sürmüşlerdir. Bu görüşe göre, engellenme, saldırganlık dürtüsünün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Saldırganlık olayın

gerçekleştiği anda ortaya çıkmayabilir. Olay yaşandıktan belli bir süre sonra da meydana gelebilir (Bilgin, 1988; Freedman vd., 1989).

Şiddetin Kuşaklar Arası Geçişi Kuramı, şiddetin şartlanma ve model geliştirme aracılığıyla öğrenildiğini ve gelecek kuşaklara aktarıldığını ileri sürer. İstismara uğrayan veya tanıklık eden çocuk, bu davranışı içselleştirir ve daha sonra uygulayıcısı olur. Şiddetin öğrenilen bir davranış olduğu savunulur (Eren, 2017).

Sosyal Öğrenme Kuramına göre davranış, kişisel ve çevresel etmenlerin etkileşimi sonucunda gerçekleşir. Çocuk ebeveynlerinden davranışı öğrenir ve bu davranışı içselleştirerek davranışa dönüştürür. Düşmanca (onaylamayıcı ya da reddedici) ilişki saldırganlığı desteklemektedir. Şiddet, taklit edilerek ya da çocuğun çevresini gözlemlemesi sonucunda öğrenilen bir davranıştır. Pekiştirildiği takdirde ortaya çıkma olasılığı da fazla olur. Bandura saldırganlığın davranışa dönüştürülmesinde sosyal modelin önemli olduğunu, çevresel uyarıların saldırgan davranışın ortaya çıkmasına katkıda bulunduğunu belirtmiştir (Gander ve Gardiner, 2010).

Bilişsel kuramcılar ise, tahrik unsurlarını ele almışlardır ve bireyin çevresinde özendirici bir unsur olmasının saldırganlığı arttırdığı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Berkowitz ve LePage'ın deneylerinde, ortamda dışsal faktör olan silahın bulunması, deneğin saldırgan davranışlarda bulunduğunu göstermiştir. Saldırgan içerikli filmler, saldırganlığa davet edici nitelikte olabilir. Davranışları yorumlama biçimleri de saldırganlığı etkileyen unsurlardandır (Açıkgöz, 2014).

Skinner, davranışta en önemli belirleyicinin, organizmanın dışında meydana gelen olaylar olduğunu ve bu olayları yönlendirmekle davranışın da yönlendirilebileceğini savunur. Thorndike, davranışların ödül ve ceza sonucunda meydana geldiğini ileri sürer. Davranış psikolojisine göre şiddet davranışı, şiddet gören bireyin bu davranışa esneklik göstermesi sonucunda daha da güçlenir. Ailede görülen şiddet ise, genellikle sır olarak aile içerisinde saklanmakta ve bu da şiddetin büyümesine sebep olmaktadır. Çocuklukta beslenme, tuvalet eğitimi, cinsel eğitim ve

saldırıcılığı denetleme eğitimi olmak üzere patolojik öğrenmelere yol açacak dört önemli stres verici durumdan söz edildiği görülmektedir (Akt.: Yanbastı, 1996).

Toplumsal ve Feminist Kurama göre, saldırganlığın temel faktörü sosyal yaşamdır. Toplumun kadın ve erkeğe yüklemiş olduğu görev ve rollerin şiddet davranışını doğrudan etkilediğini ve erkeklerin şiddete eğilimli olmasının nedeninin toplumdaki sosyal şartlamalar olduğunu ileri sürmektedirler. Bu kurama göre, işsizlik, göç, yoksulluk gibi sosyal etkiler şiddet davranışında artışa neden olan faktörler arasındadır. Toplumsal yaklaşım, ekonomik ya da ideolojik protesto eylemlerinde görülen şiddetin üzerinde durmaktadır. Şiddete eğilimli insanların eylemler aracılığı ile içlerinde var olan şiddeti topluluk olarak dışarı yansıttığı görülmektedir. Bunun nedeni ise bireylerin ait olduğu toplumda, eğer topluluk şiddet uyguluyorsa, o toplulukta bulunan bireylerin de bu davranışı fazla düşünmeden katılmasıdır (Açıkgöz, 2014).

Şiddet fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel, kültürel, yasal şiddet gibi farklı şekillerde görülebilmektedir.

2.4.2. Şiddet Türleri

Fiziksel şiddet; cezalandırma, öfke boşaltma disiplini sağlama adına çocuğa şiddet uygulayarak zarar verilmesi durumudur. Bu dövülme, ısırma, yanma gibi yollar ile gerçekleştirilebilir. Sadece dayak değil, kaza dışında gerçekleşen çocuğun vücudunu yaralayan, vücudunda iz bırakan tüm eylemler, fiziksel şiddettir.

Duygusal şiddet; çocuğun psikolojisini bozan ve duygusal olarak zarar veren her türlü eylem ya da eylemsizlik durumudur. Aşırı savunma, aşırı hoşgörü, reddetme, yalnız bırakma, sevgiye muhtaç bırakma, aşırı eleştiri, aşağılama, tehdit, korkutma, suça yöneltme, suçlama, çocuğun yaşına durumuna bakmaksızın uygun olmayan beklentiler içinde olma, çocuğu taraf tutmaya zorlama, aile içi şiddete maruz bırakma veya tanık etme vb. davranışlar duygusal şiddete girmektedir (Dönmez, 2010).

Ekonomik şiddet; bireylerin gelir sağlama ve çalışma özgürlüklerinin elinden alınması, mal alıp satmalarına engel olunması, gelirlerine el koyma, çalışmaya zorlama gibi eylemlerdir (Fazıl, 2018).

Cinsel şiddet; bireyin isteği dışında cinsel eylemi gerçekleştirmek ve ya eylemi gerçekleştirmek için girişimde bulunmak, istenmeyen cinsel içerikli yorumlar ve yaklaşımlarda bulunmak, bireyi zorla cinsel ticarete kullanmak olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemlerin herhangi bir ortamda, ev, işyeri ve bunların dışındaki yerlerde gerçekleştirilmesi cinsel şiddet olarak tanımlanmamasına sebep olmayacağı da bildirilmiştir (Kaya, 2018).

Kültürel şiddet; ülke kültürünün sebep olduğu şiddet türüdür. Toplumlar arasındaki ırksal, etnik, dinsel, bölgesel farklılıktan dolayı meydana gelen çıkar çatışmaları, toplumun kapalı kalma isteği, yabancı düşmanlığı gibi sebeplerden meydana gelmektedir (Kocacık, 2007).

Yasal şiddet; yetkililer tarafından koyulan yasaların bireylerin ve toplumların şiddet görmesine izin veriyor olması ya da bizzat yasalar ile onlara şiddet uygulanıyor olmasıdır. Bunun dışında da yasaların bireylerin ve toplumların şiddet görmesine engelliyor olmasına rağmen uygulamada yöneticiler veya kurumlar tarafından şiddet görenler için harekete geçmemesidir (Menjívar ve Abrego, 2012).

Türü ne olursa olsun, bireylere olumsuz etkileri olan şiddetin nedenlerinin bilinmesi önleme tedbirlerinin alınması açısından önemlidir.

2.4.3. Şiddetin Nedenleri

Şiddet oluşmasının temelinde, birden fazla nedenin etkisi vardır. Bu nedenle şiddet, biyolojik ve psikososyal bütünlük içinde incelenmelidir. Biyolojik nedenler açısından bakıldığında genetik, hormonlar, bilişsel değişikliklere sebep olan ruhsal ve fiziksel hastalıklar sayılmaktadır. Psikolojik sebepler açısından bakıldığında da şiddetin getirdiği kazanç, anne ve babanın tutumları, tahrik edilme, güç ve kontrol sağlama, engellenme, bağımlı/muhtaç olma, iletişim kurma ve çatışma çözme

yeteneklerinin öğrenilmemesi faktörleri gösterilmektedir. Toplumda şiddetin hoş karşılanması, sorun çözme yöntemi başvurulması, aile eğitimindeki yetersizlik, medyanın topluma olan etkileri, cinsiyet rolleri, geçim sıkıntıları, göçler ve küreselleşme gibi nedenlerde sosyal nedenler arasında gösterilebilir (Özgür vd., 2011).

Bir toplumda uyuşturucu ve ateşli silahların yaygın kullanılması, gençlerin şiddete daha çok eğilimli olmalarına sebep olabilmektedir. Buna örnek olarak; maddi sıkıntılar yaşayan bir toplum, kanuna aykırı finansal kazanç, mevki ve güç imkânları sağlayan ikincil bir gelir kaynağı oluşturarak uyuşturucu ticaretini yasal hale getirebilmektedir. Bunun dışında ilişki kurduğu arkadaş çevresinde suç sayılan davranışlar normal karşılanıyor ise çocuk arkadaş grubuna uymak, onların beğeni ve onayını almak adına suç işleme eğilimine yatkın olabilmektedir (Ögel vd., 2006).

Şiddete neden olan etmenler farklı olabileceği gibi temelinde saldırganlık dürtüsünün yattığı söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında ergenlikte şiddet konusu, gelişimsel özelliklerle bağlantılı olarak ele alınabilir.

2.4.4. Ergenlikte Şiddet

Yapılan çalışmalarda saldırganlık ve şiddetin ergenlik döneminin gelişimsel özellikleri ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Ergenler özellikle engellenme ve anlaşılmama karşısında hızlı tepki vermeye eğilimli davranabilmekte, otoritelere karşı düşmanca tavır takınabilmektedirler. Böylece şiddete kolay eğilimli oldukları bilinmektedir. Ayrıca kırılma, alınma, gücenme, anlaşılmama, reddedilme, engellenme, korku, kaygı, hayal kırıklığı, yalnızlık gibi acı veren temel duyguları kızgınlık, öfke gibi duygulara kolaylıkla dönüşebilmektedir. Ergenlerin duygu durumlarını kontrol etmede zorlanmaları, öfke eğilimine açık hale gelmelerine neden olabilmektedir (Avcı ve Yıldırım, 2014).

Ergenliğin başından itibaren, ergenlerin çete gruplarına katılma olasılığı yüksektir. Çete gruplarına üye olmak bir gencin şiddet mağduru olma, şiddete maruz kalma ve saldırgan, şiddet içeren bir davranışta bulunma ihtimalini arttırır. Çeteleri

erkeklerin yönetmesine karşın, kadın çete üyeliği ve kadın çete üyeleri arasındaki şiddet oranı erkeklerdekinden daha hızlı oranda artış göstermektedir. Ergenlerin şiddet uygulamalarına izin veren araç olarak gördükleri arasında uyuşturucu ve alkol bulunmaktadır. Erken yaşta, sigara ve alkol ile tanışmış olan çocukların suça, şiddete yönelmesi daha kolay olmaktadır. Uyuşturucu madde ve ateşli silah kullanımı ise şiddet işleme riskini artırır. Suçluluk ve şiddet gibi kişisel faktörler de madde bağımlısı olacaklar için risk oluşturmaktadırlar (Gül ve Güneş, 2009).

Ergenlerin şiddet davranışında aile de etkili bir faktör olarak görülmektedir. Aile bireylerinin alkol, uyuşturucu gibi alışkanlıkları, cinayet gibi problem davranışları veya olumsuz çocuk yetiştirme tutumları ergenlerin şiddet eğilimine ve saldırganlığına sebep olabilmektedir. Ebeveyn ile çocuk arasında sıcak bir ilişkinin yokluğu, iletişimsizlik, uyumsuzluk ya da aile üyelerinin çatışması gibi durumların da ergenlerin saldırganlık ve şiddet eğilimine etkisi vardır. Çocuğun aile içinde şiddete uğraması veya aile içindeki şiddete tanık olması, onun ileriki yaşamında şiddete eğilimli ve saldırgan olmasına sebep olabilmektedir. Aile dışında ergenlerin şiddet eğilimine ve saldırganlığına etki eden diğer faktörler okul ve arkadaş ortamıdır. Ergenin okulda arkadaş ortamına, çevresine uyum sağlaması beklenir. Bu ortamın ergenlerden beklediği akademik başarı, akranlarından onay görme, kişisel yetkinlik, bağımsızlık, kişilerarası ilişkiler ve yakınlık kurma ve kurulan ilişki ve yakınlıkları sürdürebilme gibi becerilerdir. Ergen bu beklentileri karşılayamadığı zaman kendini baskı altında hisseder, umutsuzluğa düşebilir ve şiddete yönelebilir (Ayan, 2007; Donat Bacı, 2011).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın tipi, araştırmanın yeri ve tarihi, evren ve örneklem, araştırmada kullanılacak veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler, araştırmanın etik yönü, araştırmanın sınırlılıkları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Tipi

Araştırma, bir durumu olduğu gibi tasvir etmeyi amaçlayan betimsel tarama modelinde yapılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen devam etmekte olan bir durumu var olduğu şekli ile tasvir etmeyi amaç edinen araştırmalar için uygun bir modeldir. Betimsel tarama modelleri genel tarama ve örnek olay taramaları olarak ele alınmaktadır. İlişkisel tarama modeli genel tarama modelini içinde barındırır. Genel tarama modelleri; çoklu elemanlardan oluşan bir evrende, evren hakkındaki genel hükme varmak amacı doğrultusunda evrenin tümü ya da ondan alınacak örnekler üzerinde uygulanan tarama düzenlemeleridir (Hevedanlı, 2009).

3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi

Bu araştırma, Karabük İli Yenice ilçesinde bulunan ortaokullarda 2017-2018 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2017-2018 öğretim yılında Karabük İli Yenice ilçesinde ortaokula devam eden 10-14 yaş grubu öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrencilerin tümüne ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak katılan 175 kız ve 157 erkek olmak üzere 332 ergen örneklemi oluşturmuştur.

Tablo 1’de örnekleme yer alan ergenlerin bazı kişisel bilgileri ve Tablo 2’de ergenlerin ailelerine ait bazı bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Ergenlerin Bazı Kişisel Bilgelerin Yüzde ve Frekansları

Cinsiyeti	N	%
10 yaş	97	29,2
11 yaş	27	8,1
12 yaş	78	23,5
13 yaş	79	23,8
14 yaş	51	15,4
Kardeş Sayısı	N	%
Tek çocuk	31	19,4
İki kardeş	84	52,5
Üç kardeş	30	18,8
Dört ve üzeri	15	9,4
Tek çocuk	31	19,4

Tablo 1’e göre, örnekleme oluşturan ergenlerin %29,2’si 10 yaşında, %8,1’i 11 yaşında, %23,5’i 12 yaşında, %23,8’i 13 yaşında ve %15,4’ü 14 yaşında; %19,4’ü tek çocuk, %52,5’i iki kardeş, %18,8’i üç kardeş, %9,4’ü dört ve üzeri kardeşe sahiptir.

Tablo 2. Ergenlerin Ailesine Ait Bilgilerin Yüzde ve Frekansları*

Anne Yaşı	N	%	Baba Yaşı	N	%
25 yaş ve altı	56	17,94	25 yaş ve altı	49	15,75
26-30 yaş	37	11,85	26-30 yaş	24	7,71
31-35 yaş	138	44,23	31-35 yaş	112	36,01
36-40 yaş	44	14,10	36-40 yaş	77	24,75
41 yaş ve üzeri	37	14,10	41 yaş ve üzeri	49	15,75
Anne Öğrenim			Baba Öğrenim		
İlkokul mezunu	127	40,71	İlkokul mezunu	87	27,98
Ortaokul mezunu	101	32,37	Orta okul mezunu	84	27,00
Lise mezunu	84	26,92	Lise mezunu	120	38,59
			Ön lisans mezunu	20	6,43
Aile Yapısı			Aile Gelir Durumu		
Çekirdek aile	225	67,80	Düşük	7	23,20
Geniş aile	85	25,60	Orta	193	58,10
Tek ebeveynli aile	22	6,60	Yüksek	62	18,70

*Tek ebeveynli ailelerde, anne veya babaya ait bilgiler verildiğinden bu toplam üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 2'ye göre, örnekleme oluşturan ergenlerin annelerinin %17,94'ü 25 yaş ve altı, %11,85'i 26-30 yaş, %44,23'ü 31-35 yaş, %14,1'i 36-40 yaş, %14,1'i 41 yaş ve üzeri yaş grubunda; babalarının %15,75'i 25 yaş ve altı, %7,71'i 26-30 yaş, %36,01'i 31-35 yaş, %24,75'i 36-40 yaş, %15,75'i 41 yaş ve üzeri yaş grubundadır. Ergenlerin annelerinin %40,71'i ilkökul mezunu, %32,37'si ortaokul mezunu, %26,92'si lise mezunu; babalarının %27,98'i ilkökul mezunu, %27,00'si ortaokul mezunu, %38,59'u lise mezunu, %6,43'ü ön lisans mezunu ve %67,8'i anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile, %25,6'sı büyükbaba ve büyükanne gibi aile büyüklerinin de bulunduğu geniş aile, %6,6'sı anne veya baba ile çocuklardan oluşan tek ebeveynli aileye sahiptir. Ergenler, ailelerinin gelir düzeyini %23,2 düşük, %58,1 orta ve %18,7 yüksek düzeyde olarak belirtmişlerdir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, katılımcıların kişisel bilgilerinin elde edilmesinde Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Ergenlerin aile bireyelerine bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınmasını ölçmek için "Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği", geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ölçmek için "Beck Umutsuzluk Ölçeği" ve şiddet eğilimlerini ölçmek için "Şiddet Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen bu formda örnekleme yer alan ergenlerin cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı; aile gelir durumu, aile yapısı, annelerinin ve babalarının yaşı ile öğrenim durumuna yönelik bilgilerini edinmeye yönelik sorular yer almıştır (EK 1).

3.4.2. Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği

Ergenlerin aile bireyelerine bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınmasını durumlarını belirlemek amacıyla kullanılan ölçek Brenning, Petegem, Vanhalst ve Soenes (2014) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Akın, Bilgin ve Akın (2015) tarafından 286 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği DFA ile incelenmiş ve iki boyutlu olarak iyi uyum

verdiği görülmüştür. Ölçek Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları, Bağlanma Kaygısı alt boyutu için 0,91, Bağlanma Kaçınması alt boyutu için 0,69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin maddelerinin ayırt etme gücünü belirlemek amacıyla yapılan madde analizi sonucunda, düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının 0,25 ile 0,83 arasında sıralandığı görülmüştür.

Ölçek 12 madde, Bağlanma Kaygısı (1-6. maddeler) ve Bağlanma Kaçınması (7-12. maddeler) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bağlanma kaygısı, reddedilmekten ve terk edilmekten korkma ve bu tehditlere karşı sürekli tetikte olma, aşırı yakınlık isteği, sürekli bir sosyal destek arayışı gibi durumları içerirken; bağlanma kaçınması yakın olmaktan ve samimiyetten kaçınma, yakınlıktan rahatsızlık hissetme ve başkasından sosyal destek istememek için kendine aşırı güven ile ifade edilir. Bağlanma Kaygısı alt boyutundan alınan puanın yüksek olması bireyin bağlanma kaygısının fazla olduğu, Bağlanma Kaçınması alt boyutundan alınan puanın yüksek olması ise bireyin bağlanma kaçınması durumunun fazla olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Akın ve Bilgin, 2015) (Ek 2).

Bu çalışma örneğinde ise, ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,783 olarak bulunmuştur.

3.4.3. Beck Umutsuzluk Ölçeği

Geçerliliği ve güvenilirliği Seber tarafından 1991 yılında yapılan Beck Umutsuzluk Ölçeği, bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 0-1 arası puanlanmakta ve 20 maddeden oluşmaktadır (Özmen vd., 2008). Her yaştan bireylere uygulanabilen kâğıt-kalem testi niteliğindeki ölçekte, bireylerden kendilerine uygun gelen ifade için “doğru” ve kendilerine uygun olmayan ifadeler için “yanlış” şıkkının işaretlemesi istenmektedir. Ölçekte Gelecek ile İlgili Duygular (1, 6, 13, 15, 19.Maddeler), Motivasyon Kaybı (2, 3, 9, 11, 12, 16, 17, 20.Maddeler), Gelecek ile İlgili Duygular ve Beklentiler (4, 7, 8, 14, 18.Maddeler) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Maddelerin 11’inde (2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18. ve 20) “Evet”, 9’unda (1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15. ve 19) “Hayır” seçeneği 1 puan alır,0-1 olarak yapılan puanlamada puan dağılımı 0-20 arasındadır. Ölçekten elde edilen puanların yorumlanmasında 0-3 puan aralığı

“normal aralık”, 4-8 puan aralığı “hafif umutsuzluk”, 9-14 puan aralığı “orta düzey umutsuzluk”, 14-20 puan aralığı “yoğun umutsuzluk” biçiminde betimlenmektedir. Elde edilen toplam puan umutsuzluk puanıdır. Alınan puanlar yüksek olduğunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu varsayılır (Akyüz, 2016).

Durak ve Palabıyıkoglu (2006) tarafından yapılan çalışmada Gelecek ile İlgili Duygular ve Beklentiler faktörü için Cronbach Alpha Güvenirlik katsayısı 0,78, Motivasyon Kaybı faktörü için 0,72 ve Umut faktörü için 0,72 olarak tespit edilmiştir. Bu üç faktör arasındaki korelasyonlar ise 0,48 ile 0,59 arasında değişmektedir. Bu çalışmada, ölçek toplam Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,78 olarak bulunmuştur (Ek 3).

3.4.4. Şiddet Eğilim Ölçeği

Ergenlerin şiddet eğilimlerini ölçmek için Göka, Bayat ve Türkçapar (1995) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” araştırmasında 7-14 yaş grubu çocukların şiddet eğilimlerini ölçmek için temel yapısı değiştirilmeksizin yeniden desenlenmiş ve kapsam geçerliliği sağlanmıştır (Akt.: Sağlam, 2016). Şiddet Eğilimi Ölçeği, 20 maddeden oluşmaktadır ve ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin puanlanmasında (1) Hiç Katılmıyorum (2) Pek Katılmıyorum (3) Kararsızım (4) Oldukça Katılıyorum (5) Tamamen Katılıyorum şeklinde değişen derecelendirme kullanılmıştır. Ölçek toplam puanı 1-25 arasındaki öğrencinin şiddet eğilimi “çok az”, 26-50 arasında ise “az”; 51-75 arasında ise “fazla”, 76-100 arasında “çok fazla” şiddet eğiliminde olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Ayhan, 2016; Varhan, 2016) (Ek 4).

Bu çalışma örnekleminde, ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması

Veriler, okul rehber öğretmenleri işbirliğiyle öğrencilerin derslerini aksatmayacak bir zaman diliminde toplanmıştır. Öğrencilere yapılan çalışmanın

amacı açıklanmış ve gönüllülük esasına dayanarak katılım sağlanmıştır. Öğrenciler sırasıyla Kişisel Bilgiler Formu, Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, “Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilim Ölçeğini doldurmuşlardır. Tüm ölçekler tek oturumda 25 dakika içinde uygulanmıştır.

3.6. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Her üç ölçek için tüm maddeleri tam olarak cevaplayanların verileri analize dâhil edilmiştir. Verilerin analizinde hangi testlerin kullanılabileceğinin belirlenmesi amacıyla Kolmogorow Simirnov Testi ve Shapiro-Wilks’ten yararlanılmıştır. Tablo 3’te ölçek puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 3. Ölçek Puanları Normallik Dağılımı

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Sig.	
Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği	0,215	332	0,000	0,784	332	0,000
Bağlanma Kaygısı	0,128	332	0,000	0,957	332	0,000
Bağlanma Kaçınması	0,115	332	0,000	0,945	332	0,000
Beck Umutsuzluk Ölçeği	0,288	332	0,000	0,759	332	0,000
Gelecek Duygusu	0,133	332	0,000	0,950	332	0,000
Motivasyon Kaybı	0,227	332	0,000	0,897	332	0,000
Gelecek Beklentisi	0,064	332	0,002	0,972	332	0,000
Şiddet Eğilimi Ölçeği	0,215	332	0,000	0,784	332	0,000

Tablo 3’e göre, araştırmada kullanılan Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve alt boyutları, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve alt boyutları ile Şiddet Eğitim Ölçeği puanları normal dağılım göstermemektedir. Bu nedenle, bağımsız değişkenler ve ölçek puanları arasında fark olup olmadığı incelenirken non-parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. İkili değişkenlerde Mann Whitney-U, üç ve üzeri değişkenlerde Kruskal Wallis-H testinden yararlanılmıştır. İki ölçüm seti arasındaki ilişkinin incelenmesinde Spearman Brown Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

3.7. Araştırmanın Etik Yönu

Araştırmada etik ilke ve kurallara uyularak verileri toplamadan önce ölçek sahipleri ile mail yoluyla iletişime geçilip ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır (Ek 5 ve Ek 6). Verilerin toplanmasından önce Karabük Üniversitesi Sosyal Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Ek 7) ve Karabük Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü'nden resmi izinler alınmıştır (Ek 8). Ergenlerin araştırmaya dâhil edilmesi için ailelere veli olur formu gönderilerek onayları alınmıştır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 2017-2018 öğretim yılında Karabük İli Yenice İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullara devam eden 10-14 yaş grubu ergenleri kapsamaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular, örneklem grubuna uygulanacak veri toplama araçlarının ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, örnekleme yer alan ergenlerin kişisel bilgileri ve ailelerine ilişkin bazı değişkenlere göre ölçek puanlarına ait bulgulara, ölçekler arası ilişkileri gösterir bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4’te, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının cinsiyete göre Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

		Cinsiyet	N	Ort.	ss	M.W.U	
						Z	p
Aile İçi Yakın İlişk. Den. Ölç	Bağlanma	Kız	175	13,00	8,79	-1,111	0,911
	Kaygısı	Erkek	159	13,20	9,41		
	Bağlanma	Kız	175	20,86	8,86	-1,333	0,182
	Kaçınması	Erkek	159	19,86	8,07		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek	Kız	175	0,60	0,85	-3,484	0,000*
	Duygusu	Erkek	159	1,03	1,30		
	Motivasyon	Kız	175	2,96	2,38	-0,771	0,441
	Kayıbı	Erkek	159	2,78	2,29		
	Gelecek	Kız	175	1,61	1,14	-0,571	0,568
	Beklentisi	Erkek	159	1,73	1,35		
	Toplam	Kız	175	5,60	3,73	-1,514	0,130
	Erkek	159	6,22	4,73			
Şiddet Eğilimi Ölçeği		Kız	175	2,40	0,63	-1,263	0,207
		Erkek	159	2,32	9,61		

*p<0,05

Tablo 4’e göre, ergenlerin cinsiyeti ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Şiddet Eğilimi ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, ergenlerin bağlanma durumlarının ve şiddet eğilimlerinin cinsiyetleriyle ilişkili olmadığı söylenebilir.

Genel olarak, ergenlerin umutsuzluk puan ortalamaları normal aralıkta bulunmaktadır. Ergenlerin cinsiyeti ile Beck Umutsuzluk Ölçeği Gelecek Duygusu

alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Erkek ergenlerin Gelecek Duygusu alt boyut puan ortalamasının (ort.=1,03), kız ergenlerin aynı puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, erkeklerin kızlara göre geleceğe yönelik umutsuzluklarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 5'te, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının yaşa göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Yaş	N	Ort.	Ss	H	P
Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği	Bağlanma	10 yaş	97	14,01	9,58	8,148	0,086
	Kaygısı	11 yaş	27	16,14	9,11		
		12 yaş	78	12,32	8,56		
		13 yaş	80	12,82	9,58		
		14 yaş	52	12,05	7,84		
	Bağlanma	10 yaş	97	18,41	8,83	11,63	0,020*
	Kaçınması	11 yaş	27	22,70	9,16		
		12 yaş	78	21,11	8,53		
		13 yaş	80	21,21	7,90		
		14 yaş	52	20,50	7,92		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek	10 yaş	97	0,958	1,04	9,044	0,060
	Duygusu	11 yaş	27	0,66	0,73		
		12 yaş	78	0,66	0,90		
		13 yaş	80	0,67	1,26		
		14 yaş	52	1,01	1,36		
	Motivasyon	10 yaş	97	2,85	2,32	3,926	0,416
	Kaybı	11 yaş	27	3,00	1,44		
		12 yaş	78	2,57	1,56		
		13 yaş	80	2,90	2,76		
		14 yaş	52	3,28	2,93		
	Gelecek	10 yaş	97	1,85	1,33	5,548	0,236
	Beklentisi	11 yaş	27	1,85	0,98		
		12 yaş	78	1,47	0,92		
		13 yaş	80	1,60	1,40		
		14 yaş	52	1,65	1,35		
Toplam	10 yaş	97	6,25	3,93	7,642	0,106	
	11 yaş	27	6,18	2,37			
	12 yaş	78	5,21	2,93			
	13 yaş	80	5,62	5,02			
	14 yaş	52	6,51	5,67			
Şiddet Eğilimi Ölçeği		10 yaş	97	2,41	0,59	19,623	0,001*
		11 yaş	27	2,77	0,80		
		12 yaş	78	2,41	0,67		
		13 yaş	80	2,27	0,52		
		14 yaş	52	2,11	0,62		

* $p<0,05$

Tablo 5'e göre, ergenlerin yaşı ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği Bağlanma Kaçınması alt boyut puan ortalaması arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). Bağlanma Kaçınması alt boyut puan ortalaması 10 yaşındaki ergenlerde en düşük (ort.=18,41) ve 11 yaşındaki ergenlerde (ort.=22,70) en yüksektir. Buna göre, bağlanma kaçınması en az olan grubun 10 yaşındaki ergenler, en yüksek olan grubun ise 11 yaşındaki ergenler olduğu söylenebilir.

Ergenlerin yaşı ile Beck Umutsuzluk Ölçeği alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, ergenlerin umutsuzluğunun ergenlerin yaşı ile ilişkili olmadığı söylenebilir.

Genel puan ortalamaları dikkate alındığında, ergenlerin Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamalarının düşük olduğu ve şiddet eğilimlerinin çok az olduğu görülmektedir. Ergenlerin yaşı ile Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalaması 11 yaşındaki ergenlerde (ort.=2,77) en yüksek iken en düşük puan ortalaması 14 yaşındaki ergenlere aittir (ort.=2,11). Ayrıca 11 yaştan itibaren ergenlerin yaşı arttıkça şiddet eğiliminin azaldığı görülmektedir. Buna göre, 11 yaşındaki ergenlerin şiddet ve saldırganlığa eğilimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 6'da ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamalarının kardeş sayısına göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 6. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Kardeş Sayısı	N	Ort.	Ss	H	p
Aile İçi Yakın İlişk. Deneyimler Ölçeği	Bağlanma Kaygısı	Tek çocuk	38	15,39	8,16	14,225	0,003*
		İki kardeş	105	12,13	9,43		
		Üç kardeş	158	12,13	7,12		
		Dört ve üzeri	33	19,15	13,82		
	Bağlanma Kaçınması	Tek çocuk	38	20,31	9,87	1,946	0,584
		İki kardeş	105	20,30	7,34		
		Üç kardeş	158	19,82	8,12		
		Dört ve üzeri	33	23,42	11,61		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek Duygusu	Tek çocuk	38	0,89	0,98	10,623	0,014*
		İki kardeş	105	2,60	2,54		
		Üç kardeş	158	3,05	2,42		
		Dört ve üzeri	33	2,90	1,77		
	Motivasyon Kaybı	Tek çocuk	38	2,86	1,75	7,798	0,050
		İki kardeş	105	2,60	2,54		
		Üç kardeş	158	3,05	2,42		
		Dört ve üzeri	33	2,90	1,77		
	Gelecek Beklentisi	Tek çocuk	38	1,76	1,08	4,966	0,174
		İki kardeş	105	1,56	1,07		
		Üç kardeş	158	1,81	1,43		
		Dört ve üzeri	33	1,27	0,83		
Toplam	Tek çocuk	38	6,07	3,41	9,970	0,019*	
	İki kardeş	105	5,07	3,43			
	Üç kardeş	158	6,37	4,96			
	Dört ve üzeri	33	6,03	3,42			
Şiddet Eğilimi Ölçeği	Tek çocuk	38	2,55	0,72	28,489	0,000*	
	İki kardeş	105	2,30	0,46			
	Üç kardeş	158	2,24	0,60			
	Dört ve üzeri	33	2,90	0,72			

*p<0,05

Tablo 6’da görüldüğü gibi, ergenlerin kardeş sayısı ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği Bağlanma Kaygısı alt boyut puan ortalaması arasında anlamlı fark vardır (p<0,05). Bağlanma Kaygısı alt boyut puan ortalaması kardeş sayısı dört ve üzeri olan ergenlerde (ort.=19,15) en yüksektir. Buna göre, dört ve üzeri kardeşe sahip ergenlerin diğerlerine göre daha fazla reddedilmekten ve terk edilmekten korkma, bu tehditlere karşı sürekli tetikte olma, aşırı yakınlık isteği ve sürekli bir sosyal destek arayışı içerisinde oldukları söylenebilir.

Ergenlerin kardeş sayısı ile Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Gelecek Duygusu alt boyut puanı ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Gelecek Duygusu alt boyut puan ortalaması (ort.=3,05) ve toplam puan ortalamaları (ort.=6,37) kardeş sayısı üç olanlar ergenlerden yüksek, tek çocuk olanlarda en düşüktür (ort.=0,89). Buna göre, tek çocuk olan ergenlerin gelecekle ilgili umutları daha fazla iken, üç kardeşe sahip olan ergenlerin diğerlerine göre gelecekle ilgili umutsuzluklarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Ergenlerin kardeş sayısı ile Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları kardeş sayısı dört ve üzeri olanlarda (ort.=2,90) en yüksektir. Buna göre ergenlerin kardeş sayısı dört ve üzeri olduğunda, şiddet ve saldırganlığa daha fazla eğilimleri olduğu söylenebilir.

Tablo 7’de, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının annelerinin yaşına göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Annelerinin Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Anne Yaşı	N	Ort.	Ss	H	p
Aile İçi Yakın İlişk. Deneyimler Ölçeği	Bağlanma Kaygısı	25 yaş ve altı	56	13,01	10,38	21,930	0,000*
		26-30 yaş	37	11,67	6,95		
		31-35 yaş	138	12,04	8,74		
		36-40 yaş	44	18,15	10,10		
		41 yaş ve üzeri	39	9,25	5,8		
	Bağlanma Kaçınması	25 yaş ve altı	56	21,03	10,64	11,374	0,023*
		26-30 yaş	37	18,75	6,43		
		31-35 yaş	138	20,89	7,99		
		36-40 yaş	44	17,47	10,46		
		41 yaş ve üzeri	39	21,71	6,45		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek Duygusu	25 yaş ve altı	56	0,75	0,91	1,756	0,781
		26-30 yaş	37	0,81	1,04		
		31-35 yaş	138	0,75	0,90		
		36-40 yaş	44	0,90	1,03		
		41 yaş ve üzeri	39	0,97	1,99		
	Motivasyon Kaybı	25 yaş ve altı	56	3,16	3,12	6,024	0,197
		26-30 yaş	37	3,21	1,78		
		31-35 yaş	138	2,48	1,66		
		36-40 yaş	44	2,86	1,69		
		41 yaş ve üzeri	39	3,05	3,92		
Gelecek Beklentisi	25 yaş ve altı	56	1,71	1,17	8,612	0,072	
	26-30 yaş	37	1,59	0,92			
	31-35 yaş	138	1,47	1,14			
	36-40 yaş	44	2,11	1,33			
	41 yaş ve üzeri	39	1,74	1,85			
Toplam	25 yaş ve altı	56	5,92	3,83	7,537	0,110	
	26-30 yaş	37	6,08	3,83			
	31-35 yaş	138	5,26	3,27			
	36-40 yaş	44	6,43	2,88			
	41 yaş ve üzeri	39	6,28	8,16			
Şiddet Eğilimi Ölçeği	25 yaş ve altı	56	2,37	0,48	9,923	0,042*	
	26-30 yaş	37	2,43	0,64			
	31-35 yaş	138	2,23	0,53			
	36-40 yaş	44	2,47	0,76			
	41 yaş ve üzeri	39	2,25	0,49			

*p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde, ergenlerin annelerinin yaşı ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeğinin Bağlanma Kaygısı ve Bağlanma Kaçınması alt boyutları puan

ortalamları arasında anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Annesi 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin Bağlanma Kaygısı alt boyut puan ortalaması (ort.=18,15) en yüksektir. En düşük ortalama puan ise anne yaşı 41 yaş ve üzeri yaş grubunda olan ergenlere aittir (ort.=9,25). Annesi 41 yaş ve üzeri yaş aralığında olan ergenlerin Bağlanma Kaçınması alt boyut puan ortalaması (ort.=21,71) en yüksektir. Buna göre, annesi 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla bağlanma kaygısı olup reddedilmekten ve terk edilmekten korkma, bu tehditlere karşı sürekli tetikte olma, aşırı yakınlık isteği, sürekli bir sosyal destek arayışı gibi durumları daha fazla yaşadığı; annesi 41 yaş ve üzeri yaş aralığında olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla yakın olmaktan ve samimiyetten kaçınma, yakınlıktan rahatsızlık hissetme ve başkasından sosyal destek istememek için kendine aşırı güven duyma gibi bağlanma kaçınması gösterdikleri söylenebilir.

Ergenlerin annelerinin yaşı ile Beck Umutsuzluk Ölçeği puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Buna göre, ergenlerin umutsuzluğunun babalarının yaşı ile ilişkili olmadığı söylenebilir.

Ergenlerin annelerinin yaşı ile Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Annesi 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalaması (ort.=2,47) en yüksektir. Buna göre, annesi 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin annesi diğer yaş gruplarındaki ergenlerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 8’de, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının babalarının yaşına göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir

Tablo 8. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Babalarının Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Baba Yaşı	N	Ort.	Ss	H	p	
Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği	Bağlanma	25 yaş ve altı	49	13,40	10,89	7,883	0,096	
	Kaygısı	26-30 yaş	24	10,95	6,03			
		31-35 yaş	112	12,18	8,93			
		36-40 yaş	77	15,09	9,82			
		41 yaş ve üzeri	51	10,15	6,42			
	Bağlanma	25 yaş ve altı	49	21,08	10,74	7,456	0,114	
	Kaçınması	26-30 yaş	24	17,58	7,55			
		31-35 yaş	112	21,25	7,35			
		36-40 yaş	77	19,62	9,88			
		41 yaş ve üzeri	51	19,41	6,99			
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek	25 yaş ve altı	49	0,77	0,96	0,646	0,958	
	Duygusu	26-30 yaş	24	0,66	0,76			
		31-35 yaş	112	0,74	0,97			
		36-40 yaş	77	0,81	0,96			
		41 yaş ve üzeri	51	1,03	1,77			
	Motivasyon	25 yaş ve altı	49	3,28	3,27	5,588	0,232	
		Kaybı	26-30 yaş	24	2,16			1,34
			31-35 yaş	112	2,43			1,51
			36-40 yaş	77	2,97			1,91
			41 yaş ve üzeri	51	3,23			3,55
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek	25 yaş ve altı	49	1,69	1,21	1,781	0,776	
	Beklentisi	26-30 yaş	24	1,50	0,58			
		31-35 yaş	112	1,50	1,12			
		36-40 yaş	77	1,80	1,35			
		41 yaş ve üzeri	51	1,76	1,68			
	Toplam	25 yaş ve altı	49	6,06	3,92	4,203	0,379	
		26-30 yaş	24	4,75	2,77			
		31-35 yaş	112	5,17	3,07			
		36-40 yaş	77	6,12	3,65			
		41 yaş ve üzeri	51	6,66	7,28			
Şiddet Eğilimi Ölçeği	25 yaş ve altı	49	2,40	0,49	21,869	0,000*		
	26-30 yaş	24	2,29	0,69				
	31-35 yaş	112	2,22	0,47				
	36-40 yaş	77	2,53	0,66				
	41 yaş ve üzeri	51	2,13	0,56				

*p<0,05

Tablo 8'e göre, ergenlerin babalarının yaşı ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı

fark yoktur ($p<0,05$). Buna göre, baba yaşının ergenlerin aile bağlanma ve umutsuzluk düzeyleriyle ilişkili olmadığı söylenebilir.

Ergenlerin babalarının yaşı ile Şiddet Eğilimi Ölçek puanı ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). Babası 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalaması (ort.=2,53) en yüksektir. Buna göre, baba yaşı 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin diğer yaş grubunda babası olan ergenlerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 9’da ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının annelerin öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Öğrenim Durumu	N	Ort.	Ss	H	p		
Aile İçi Yakın İlişk. Den. Ölç	Bağlanma	İlkokul mezunu	129	14,26	9,79	8,600	0,014*		
	Kaygısı	Ortaokul mezunu	101	11,54	8,31				
		Lise mezunu	84	11,63	8,49				
		Bağlanma	İlkokul mezunu	129	19,60			10,10	
	Kaçınması	Ortaokul mezunu	101	21,47	6,73			7,772	0,021*
		Lise mezunu	84	19,92	8,17				
Gelecek		İlkokul mezunu	129	1,03	1,37				
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Duygusu	Ortaokul mezunu	101	0,73	0,95	8,125	0,017*		
		Lise mezunu	84	0,54	0,76				
		Motivasyon	İlkokul mezunu	129	3,06			3,24	
	Kaybı	Ortaokul mezunu	101	2,60	1,59	0,074	0,964		
		Lise mezunu	84	2,69	1,34				
		Gelecek	İlkokul mezunu	129	1,84			1,43	
	Beklentisi	Ortaokul mezunu	101	1,58	1,13	4,082	0,130		
		Lise mezunu	84	1,45	1,12				
		Toplam	İlkokul mezunu	129	6,44			5,74	
Şiddet Eğilimi Ölçeği		Ortaokul mezunu	101	5,36	3,07	1,225	0,542		
		Lise mezunu	84	5,21	2,45				
		İlkokul mezunu	129	2,44	0,64				
Ölçeği		Ortaokul mezunu	101	2,24	0,51	17,314	0,000*		
		Lise mezunu	84	2,20	0,48				
		İlkokul mezunu	129	2,44	0,64				

* $p<0,05$

Tablo 9'a göre, ergenlerin annelerinin öğrenim durumu ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeğinin Bağlanma Kaygısı ve Bağlanma Kaçınması alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin Bağlanma Kaygısı alt boyut puan ortalaması (ort.=14,26) ve Bağlanma Kaçınması alt boyut puan ortalaması (ort.=19,60) en yüksektir. Buna göre, annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla bağlanma kaygısı olup reddedilmekten ve terk edilmekten korkma, bu tehditlere karşı sürekli tetikte olma, aşırı yakınlık isteği, sürekli bir sosyal destek arayışı gibi durumları daha fazla yaşadığı; yakın olmaktan ve samimiyetten kaçınma, yakınlıktan rahatsızlık hissetme ve başkasından sosyal destek istememek için kendine aşırı güven duyma gibi bağlanma kaçınması gösterdikleri söylenebilir.

Ergenlerin annelerinin öğrenim durumu ile Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Gelecek Duygusu alt boyut puanı ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Annesi ilkokul mezunu ergenlerin Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Gelecek Duygusu alt boyut puan ortalaması (ort.=1,03) en yüksektir. Buna göre, annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin gelecekle ilgili umutsuzluklarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Ergenlerin annelerinin öğrenim düzeyi ile Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları annesi ilkokul mezunu olanlarda (ort.=2,44) en yüksektir. Buna göre ergenlerin anneleri ilkokul mezunu olduğunda, şiddet ve saldırganlığa daha fazla eğilimleri olduğu söylenebilir.

Tablo 10'da ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının babaların öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Öğrenim Durumu	N	Ort.	Ss	H	p	
Aile İçi Yakın İlişk. Deneyimler Ölçeği	Bağlanma	İlkokul mezunu	87	14,88	10,75	3,926	0,270
	Kaygısı	Ortaokul mezunu	84	12,78	9,61		
		Lise mezunu	122	11,61	7,63		
		Ön lisans mezunu	20	8,95	3,10		
Aile İçi Yakın İlişk. Deneyimler Ölçeği	Bağlanma	İlkokul mezunu	87	20,06	10,98	0,937	0,816
	Kaçınması	Ortaokul mezunu	84	19,70	8,55		
		Lise mezunu	122	20,68	7,26		
		Ön lisans mezunu	20	20,60	3,45		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek Duygusu	İlkokul mezunu	87	1,03	1,05	14,864	0,002*
		Ortaokul mezunu	84	0,92	1,11		
		Lise mezunu	122	0,60	1,22		
		Ön lisans mezunu	20	0,55	0,51		
	Motivasyon Kaybı	İlkokul mezunu	87	3,33	2,76	8,152	0,043*
		Ortaokul mezunu	84	2,38	1,34		
		Lise mezunu	122	2,82	2,66		
		Ön lisans mezunu	20	2,25	1,68		
	Gelecek Beklentisi	İlkokul mezunu	87	1,93	1,13	10,362	0,016*
		Ortaokul mezunu	84	1,52	1,10		
		Lise mezunu	122	1,60	1,48		
		Ön lisans mezunu	20	1,25	,91		
Toplam	İlkokul mezunu	87	6,79	3,99	12,345	0,006*	
	Ortaokul mezunu	84	5,36	3,11			
	Lise mezunu	122	5,46	5,17			
	Ön lisans mezunu	20	4,70	3,18			
Şiddet Eğilimi Ölçeği	İlkokul mezunu	87	2,51	0,66	28,355	0,000*	
	Ortaokul mezunu	84	2,39	0,58			
	Lise mezunu	122	2,14	0,47			
	Ön lisans mezunu	20	2,20	0,41			

*p<0,05

Tablo 10'a göre, ergenlerin babalarının öğrenim durumu ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, babalarının öğrenim durumuyla ergenlerin bağlanma düzeyleri arasında ilişki olmadığı söylenebilir.

Ergenlerin babalarının öğrenim durumu ile Beck Umutsuzluk Ölçeğinin tüm alt boyutları ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Babası

ilkokul mezunu ergenlerin Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Gelecek Duygusu (ort.=1,03), Motivasyon Kaybı (ort.=3,33), Gelecek Beklentisi (ort.=1,93) alt boyut puanları ve toplam puan ortalaması (ort.=6,79) en yüksektir. Babası ilkokul mezunu ergenlerin Motivasyon Kaybı alt boyut ve toplam puan ortalamalarının hafif umutsuzluk düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre, babası ilkokul mezunu olan ergenlerin normalin üzerinde bir umutsuzlukları olduğu ve umutsuzluk düzeylerinin baba öğrenim düzeyi daha yüksek olan ergenlerden anlamlı düzeyde fazla olduğu söylenebilir.

Ergenlerin babalarının öğrenim düzeyi ile Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları babası ilkokul mezunu olanlarda (ort.=2,51) en yüksektir ve baba öğrenim düzeyi arttıkça Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamalarının da azaldığı görülmektedir. Buna göre, ergenlerin babaları ilkokul mezunu olduğunda, şiddet ve saldırganlığa daha fazla eğilimleri olduğu, baba öğrenim düzeyi arttıkça ergenlerin şiddet eğilimlerinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 11’de, Ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının aile yapısına durumuna göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Aile Yapısı	N	Ort.	Ss	H	p
Aile İçi Yakın İlişk. Den. Ölç	Bağlanma	Çekirdek aile	225	12,07	9,06	20,119	0,000*
	Kaygısı	Geniş aile	87	15,26	9,18		
		Tek ebeveynli aile	22	16,54	6,58		
	Bağlanma	Çekirdek aile	225	20,69	8,23	2,680	0,262
	Kaçınması	Geniş aile	87	20,26	8,44		
		Tek ebeveynli aile	22	17,72	11,02		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek Duygusu	Çekirdek aile	225	0,75	0,98	2,402	0,301
		Geniş aile	87	0,89	1,42		
		Tek ebeveynli aile	22	1,00	0,97		
	Motivasyon Kaybı	Çekirdek aile	225	2,89	2,15	6,535	0,038*
		Geniş aile	87	2,72	2,92		
		Tek ebeveynli aile	22	3,31	1,35		
	Gelecek Beklentisi	Çekirdek aile	225	1,58	1,13	9,172	0,010*
		Geniş aile	87	1,78	1,56		
		Tek ebeveynli aile	22	2,18	0,73		
	Toplam	Çekirdek aile	225	5,73	3,47	6,525	0,038*
		Geniş aile	87	6,02	6,04		
		Tek ebeveynli aile	22	7,04	2,35		
Şiddet Eğilimi Ölçeği	Çekirdek aile	225	2,33	0,52	5,435	0,066	
	Geniş aile	87	2,32	0,69			
	Tek ebeveynli aile	22	2,81	1,00			

*p<0,05

Tablo 11'e göre, ergenlerin aile yapısı ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeğinin Bağlanma Kaygısı alt boyutu puan ortalaması arasında anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Tek ebeveynli aileye olan ergenlerin Bağlanma Kaygısı alt boyut puan ortalaması (ort.=16,54) en yüksektir. Buna göre, tek ebeveynli aileye sahip olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla bağlanma kaygısı olup reddedilmekten ve terk edilmekten korkma, bu tehditlere karşı sürekli tetikte olma, aşırı yakınlık isteği, sürekli bir sosyal destek arayışı gibi durumları daha fazla yaşadığı söylenebilir.

Ergenlerin aile yapısı ile Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Motivasyon Kaybı ve Gelecek Beklentisi alt boyut puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Motivasyon Kaybı (ort.=3,31) ve Gelecek Beklentisi (ort.=2,18) alt boyut puanları ortalaması en yüksektir. Tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin Motivasyon Kaybı alt

boyut ve toplam puan ortalamalarının hafif umutsuzluk düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre, tek ebeveynli aileye sahip olan ergenlerin normalin üzerinde bir motivasyon kayıplarının olduğu ve geleceğe yönelik umutsuzluk düzeylerinin geniş ve çekirdek aileye sahip ergenlerden anlamlı düzeyde fazla olduğu söylenebilir.

Ergenlerin aile yapıları Şiddet Eğilimi ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin aile yapısıyla ilişkili olmadığı söylenebilir.

Tablo 12’de, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanlarının aile gelir durumuna göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12. Ölçek Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Durumuna Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Gelir Durumu	N	Ort.	Ss	H	p
Aile İçi Yakın İlişk. Den. Ölç	Bağlanma	Düşük	77	10,53	5,93	2,075	0,354
		Orta	195	13,45	9,26		
		Yüksek	62	15,72	10,84		
	Kaçınması	Düşük	77	18,48	7,53	3,914	0,141
		Orta	195	20,68	8,17		
		Yüksek	62	21,80	10,20		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Gelecek Duygusu	Düşük	77	0,74	0,90	1,455	0,483
		Orta	195	0,78	1,18		
		Yüksek	62	0,95	1,09		
	Motivasyon Kaybı	Düşük	77	3,25	2,75	4,322	0,115
		Orta	195	2,71	2,34		
		Yüksek	62	2,93	1,62		
	Gelecek Beklentisi	Düşük	77	1,54	1,04	7,807	0,020*
		Orta	195	1,63	1,36		
		Yüksek	62	1,95	1,04		
Toplam	Düşük	77	6,10	3,48	6,115	0,047*	
	Orta	195	5,63	4,72			
	Yüksek	62	6,48	3,42			
Şiddet Eğilimi Ölçeği	Düşük	77	2,16	0,54	10,979	0,004*	
	Orta	195	2,38	0,61			
	Yüksek	62	2,53	0,67			

* $p<0,05$

Tablo 12'ye göre, ergenlerin aile gelir durumu ile Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, ergenlerin bağlanma düzeylerinin aile gelir durumuyla ilişkili olmadığı söylenebilir.

Ergenlerin ailelerinin gelir düzeyi ile Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Gelecek Beklentisi alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Aile gelir düzeyini yüksek olarak belirten ergenlerin Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Gelecek Beklentisi puan ortalaması (ort.=1,9) ve toplam puan ortalamaları (ort.=6,48) en yüksektir. Aile geliri yüksek ergenlerin toplam puan ortalamalarının hafif umutsuzluk düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre, yüksek gelir düzeyinde aileye sahip olan ergenlerin geleceğe yönelik umutsuzluk düzeylerinin ve genel umutsuzluk düzeylerinin düşük ve orta gelirli aileye sahip ergenlerden anlamlı düzeyde fazla olduğu söylenebilir.

Ergenlerin aile gelir düzeyi ile Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları aile gelir düzeyi yüksek olanlarda (ort.=2,53) en yüksektir. Buna göre, ergenlerin aile gelirleri yüksek olduğunda, şiddet ve saldırganlığa daha fazla eğilimleri olduğu söylenebilir.

Tablo 13'te, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği puanları arasındaki korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 13. Ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları

Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği		Beck Umutsuzluk Ölçeği			Toplam
		Gelecek Duygusu	Motivasyon Kaybı	Gelecek Beklentisi	
Bağlanma	r	0,166	0,250	0,198	0,296
Kaygısı	p	0,002*	0,000*	0,000*	0,000*
Bağlanma	r	-0,138	0,002	-0,127	-0,102
Kaçınması	p	0,011*	0,964	0,020*	0,063

* $p<0,05$

Tablo 13'e göre, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği Bağlanma Kaygısı alt boyutu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği alt boyutları ve toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=0,166$, $r=0,250$, $r=0,198$, $r=0,296$). Ergenlerin Bağlanma Kaygısı puanları arttıkça Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamaları da artmakta veya ergenlerin Bağlanma Kaygısı puanları azaldıkça Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamaları da azalmaktadır. Ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği Bağlanma Kaçınması alt boyutu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği Gelecek Duygusu ve Gelecek Beklentisi alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=-0,138$, $r=-0,127$). Ergenlerin Bağlanma Kaçınması puanları arttıkça Beck Umutsuzluk Ölçeği Gelecek Duygusu ve Gelecek Beklentisi alt boyut puanları da azalmakta veya ergenlerin Bağlanma Kaçınması puanları azaldıkça Beck Umutsuzluk Ölçeği Gelecek Duygusu ve Gelecek Beklentisi puanları da azalmaktadır. Buna göre, ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle umutsuzluk düzeyleri arasında yakın bir ilişki olduğu, ergenlerin bağlanma kaygıları fazla olduğunda umutsuzluk düzeylerinin de fazla olduğu; gelecek duygusu ve beklentileri yüksek olduğunda daha az bağlanma kaçınması yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 14'te, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği puanları arasındaki korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 14. Ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları

Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği		Şiddet Eğilimi Ölçeği
Bağlanma Kaygısı	r	0,208
	p	0,000*
Bağlanma Kaçınması	r	0,030
	p	0,588

Tablo 14'e göre, ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkilerde Deneyimler Ölçeği Bağlanma Kaygısı alt boyutu ile Şiddet Eğilimi Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=0,208$). Ergenlerin Bağlanma Kaygısı puanları arttıkça Şiddet Eğilimi puan ortalamaları da

artmakta veya ergenlerin Bağlanma Kaygısı puanları azaldıkça Şiddet Eğilimi lęęi puan ortalamaları da azalmaktadır.

Tablo 15'te, ergenlerin Beck Umutsuzluk lęęi ve Şiddet Eğilimi lęęi puanları arasındaki korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 15. Ergenlerin Beck Umutsuzluk lęęi ve Şiddet Eğilimi lęęi Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları

Beck Umutsuzluk lęęi		Şiddet Eğilimi lęęi
Gelecek Duygusu	r	0,166*
	p	0,012
Motivasyon Kaybı	r	0,166
	p	0,002*
Gelecek Beklentisi	r	0,133
	p	0,015*
Toplam	r	0,182
	p	0,001*

Tablo 15'e göre, ergenlerin Beck Umutsuzluk lęęi tüm alt boyutları ve toplam puan ortalamaları ile Şiddet Eğilimi lęęi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$, $r = 0,012$, $r = 0,166$, $r = 0,015$, $r = 0,182$). Ergenlerin Beck Umutsuzluk lęęi puanları arttıkça Şiddet Eğilimi puan ortalamaları da artmakta veya ergenlerin Beck Umutsuzluk lęęi puanları azaldıkça Şiddet Eğilimi lęęi puan ortalamaları da azalmaktadır. Buna göre, ergenlerin umutsuzluk düzeyleriyle Şiddet ve saldırganlık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenbilir.

5. TARTIŞMA

Ortaokula devam eden ergenlerin aile içi yakın ilişkileri ve umutsuzluk düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada; ergenlerin bağlanma durumlarının cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Akbağ ve Erden İmamoğlu (2010) ve Çelebi (2017) tarafından yapılan çalışmalarda cinsiyetin bağlanma ve umutsuzluğu etkileyen bir değişken olduğu belirlenmiştir. Bu bulgunun araştırma bulgularından farklı olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularıyla benzer bir bulgu olarak Sümer ve Akbağ (2009) çalışmalarında, cinsiyetin bağlanma stilleriyle ilişkili olmadığını belirlemişlerdir. Alan yazındaki çalışma bulguları dikkate alındığında, cinsiyetin tek başına aile içi ilişkileri ve umutsuzluk düzeyi üzerinde etkili bir değişken olmadığı ve cinsiyetin etkisi olduğu belirlendiğinde ise farklı değişkenlerin etkisinin de olabileceği düşünülebilir.

Çalışmada, şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Çalışma bulgularıyla benzer olarak Aydın, Ersoy ve Aktaş (2015) ile Kahraman (2015) tarafından yapılan araştırmalarda ergenlerin saldırganlık eğilimlerinin cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığı bulunmuştur. Fakat Kahraman'ın (2015) çalışmasında ölçek puanları açısından erkeklerde fiziksel saldırganlık ve kızlarda düşmanlık besleme eğiliminin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, toplumsal konum ve rolleri gereği erkeklerin saldırganlıklarını daha kolay dışa vurabiliyor olmaları, kızların öfkelerini dışa yansıtmayıp düşmanlık besleme ile ifade etmiş olabileceklerini düşündürmüştür. Sonuçlar incelendiğinde, saldırganlık eğiliminin yalnızca cinsiyet açısından değil diğer değişkenlerin ortak etkilerinin de ele alınarak incelenmesi gerektiği söylenebilir.

Çalışmada, cinsiyetin ergenlerin umutsuzluk düzeyini etkilediği, erkeklerin kızlara göre geleceğe yönelik umutsuzluklarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ceyhan (2004), Özmen ve arkadaşları (2008), Tümkaya, Aybek ve Çelik (2010) tarafından yapılan araştırmalarda erkeklerin kızlardan daha umutsuz oldukları ortaya konmuştur. Kanak, Bilbay ve Balta (2017) tarafından yapılan çalışmada ise,

umutsuzluk düzeyinin cinsiyet ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Umutsuzluk düzeyinin etkileyen diğer değişkenler dikkate alınmadığında, cinsiyetin umutsuzluk üzerinde etkili olması kadınların erkeklere nazaran sosyal destekten daha çok yararlanıyor olmalarıyla açıklanabilir. Sorunların üstesinden gelme mekanizması olarak sosyal çevreyi kullanmak, bireyleri depresyon ve umutsuzluktan korumaktadır (Hammen ve Padesky, 1977). Türk kültüründe erkeklerin rolü gereği aileye gelir sağlama ve sorumluluğu erkeklerdedir (Tümkiye vd., 2007). Bu sorumluluk, araştırmanın yapıldığı bölgenin düşük sosyoekonomik şartları göz önünde bulundurulursa meslek edinme, iş bulma kaygıları erkeklerde umutsuzluğa neden olmuş olabilir.

Çalışmada, bağlanma durumunun ergenlerin yaşından etkilendiği, bağlanma kaçınması en az olan grubun 10 yaşındaki ergenler, en yüksek olan grubun ise 11 yaşındaki ergenler olduğu belirlenmiştir. Yine 11, 12, 13 14 yaşlarda alınan puanların birbirine yakın puanlar olduğu bulunmuştur. Kırmir, Akça ve Sümer (2014) tarafından yapılan çalışmada yaş arttıkça bağlanma kaçınmasının arttığı bulunurken, aynı şekilde Ammaniti ve arkadaşları (2000) tarafından yapılan çalışmada bağlanma kaçınmasının 10-14 yaşlarda yoğun olduğu bulunmuştur. Bu bulguların çalışma bulgularını desteklediği söylenebilir. Ergenlerin bu yaşlarda bağlanma kaygısının yüksek olmasının nedeni, bu dönemde bağımsızlık kazanma, kimlik oluşturma çabalarının yoğun olmasına bağlanabilir (Curtis,1992). Yine ergenlerin yaşı arttıkça ebeveynlerine olan sığınmacı güvenli bağlanmaları sınırlayıcı gibi algılanmaya başladıklarından, bu dönemde kaçınmacı bağlanmanın artması normal kabul edilebilir (Kesebir vd., 2011).

Çalışmada, ergenlerin umutsuzluğunun ergenlerin yaşı ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Kula (2008) yaptığı çalışmada ergenlerin yaşı ile ergenlerin umutsuzluğu arasında bir ilişkinin olmadığını bulmuştur. Aras (2011) tarafından müzik bölümü lisans öğrencileriyle yapılan çalışmada, Tercanlı ve Demir (2012) tarafından 17 yaş üzeri yetişkinlerle yapılan çalışmada da umutsuzluk ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Tüm bu sonuçlar, çalışmada bulunan sonucu destekler niteliktedir. Yaşın, umutsuzluk durumunu anlamlı düzeyde etkilemediği görülmektedir. Son zamanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında

umutsuzluğun faktörleri olarak depresyon (Abela vd., 2009), stres (Stein vd., 2012), ebeveynlerin psikolojik kontrolü, ebeveyn güveni (Han ve Shek, 2012), ağır ceza verme ve duygusal istismar (Courtney vd., 2008) olarak belirlenmiştir.

Çalışmada, yaşın ergenlerin şiddet eğilimleri üzerinde etkili olduğu, 11 yaşındaki ergenlerin şiddet ve saldırganlığa eğilimlerinin daha fazla olduğu ve 11 yaşından sonra yaş yükseldikçe şiddet eğiliminin kademeli olarak azaldığı belirlenmiştir. Cairns ve arkadaşları (1989) ergenlerle yaptığı çalışmada ergenlerin yaşı arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığını bulmuşlardır. ÜlkerAtav ve Baran (2018) tarafından yapılan çalışmada, okula devam eden 15 yaşındaki ergenlerin zorbalık düzeyinin yüksek olduğu ve bu durumun sonraki yaşlarda azaldığı, ortalama puanların birbirine yakın düzeyde olduğu bulunmuştur. Bu bulguların çalışma bulgularından farklı olması, çalışma grubundaki ergenlerin yaşlarının farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Yaklaşık 10-11 yaş ergenliğe yeni geçiş dönemi iken 15 yaş ergenin yaşadığı değişikliklere uyumunda bir artışı da beraberinde getirebilir. Yaşın artışı, bilişsel farkındalık becerilerinin artmasına neden olarak ergenlerin davranışlarını kontrol mekanizmasını geliştirmektedir. Bu durum, ergenliğin erken dönemlerinde duyguların kontrolünün daha zor olduğu, ilerleyen yaşlarda ise duygu kontrolünün artışı ve kendini ifade etme becerilerinin gelişmesiyle birlikte şiddet eğiliminin azalıyor olmasıyla açıklanabilir (Derman, 2008).

Çalışmada, kardeş sayısının aile içi yakın ilişkileri etkilediği, dört ve üzeri kardeşe sahip ergenlerin diğerlerine göre daha fazla bağlanma kaygısı yaşadıkları belirlenmiştir. Alan yazında bu bulguyla benzer ve farklı bulguların elde edildiği çalışmalar yer almaktadır. Akyıldız (2017) ve Kahraman (2015) tarafından ergenler ile yapılan çalışmalarda kardeş sayısının bağlanma stillerine bir etkisi bulunmadığı saptanmışken, Zerenoglu (2011) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada kardeş sayısının ve özellikle üç kardeşe sahip olmanın öğrencilerin ebeveyne bağlanmasını etkilediği tespit edilmiştir. Bu durum, kardeş sayısının tek başına ergenlerin bağlanma stillerini etkileyen bir değişken olmadığını, farklı değişkenlerle ortak etkisinin olabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmada, ailenin tek çocuğu olan ergenlerin gelecekle ilgili umutlarının daha fazla, üç kardeşe sahip olan ergenlerin diğerlerine göre gelecekle ilgili umutsuzluklarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Kula (2008) ve Özdemir Kurt (2017) tarafından yapılan çalışmalarda, kardeş sayısı ile umutsuzluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Tümkaya ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan araştırmada ise ailede birey sayısı arttıkça umutsuzluğun arttığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar dikkate alındığında, kardeş sayısı yanından farklı değişkenlerin de umutsuzluk düzeyi üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir. Bu çalışmada, çalışma grubundaki ergenlerden ailenin tek çocuğu olanların umutsuzluk düzeylerinin daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Ailenin tek çocuğu olmak, tüm ilginin onun üzerinde toplanması ve ailenin tüm imkânlarının bu tek çocuk için kullanılması anlamını da gelmektedir. Çünkü aile-çocuk etkileşimi ve olumlu anne-baba tutumları, çocuğun gelişimini etkilemektedir (Aydoğan, Özyürek ve Gültekin Akduman, 2015). Bu nedenle, ailedeki tek çocuk olarak ergenler aile desteğini daha fazla yanında hissediyor olabilirler.

Çalışmada kardeş sayısının şiddet eğilimini etkilediği, ergenlerin kardeş sayısı dört ve üzeri olduğunda, şiddet ve saldırganlığa eğilimlerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Kula (2008) tarafından yapılan çalışmada kardeş sayısı ile saldırganlık arasında ilişki olmadığı saptanmıştır. Seven (2007) tarafından altı yaş çocuklarla yapılan araştırmada ise kardeş sayısı saldırganlık arasında ilişki olduğunu tespit edilmiştir. Kardeş sayısı çok olduğunda ebeveynler çocuklarının bakım ve eğitimine nitelikli ve nicelikli zaman ayıramayabilirler. Bunun sonucu olarak çocuklarda davranış sorunları meydana çıkabilmekte, yeteri kadar ilgi göremeyen çocuk ilgi çekmek için saldırganlık davranışı sergileyebilmektedir (Yavuz, 2007).

Çalışmada anne yaşının ergenlerin aile içi ilişkilerini etkilediği, annesi 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla bağlanma kaygısı ve annesi 41 yaş ve üzeri yaş aralığında olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla bağlanma kaçınması gösterdikleri belirlenmiştir. Çalışmada, ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin anne yaşı değişkeniyle ilişkili olmadığı, fakat şiddet eğilimiyle ilişkili olduğu; annesi 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin diğerlerinden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Çetin (2015) tarafından

ergenler ile yapılan çalışmada, ergenlerin annelerinin yaşı ile bağlanmaları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Karaca, Gündüz ve Aral (2011) tarafından okul öncesi öğrencileriyle yapılan araştırmada anne yaşının ilişkisel saldırganlığa etkisi olduğu bulunurken, fiziksel saldırganlığa etkisinin olmadığı bulunmuştur. Martin ve Red Elk (2017) tarafından 54 aylık çocuklarla yapılan çalışmada, anne yaşı küçüldükçe çocukların daha saldırgan olduğu bulunmuştur. Alan yazında bağlanmayı ve saldırganlığı etkileyen anneye ilişkin faktörler olarak annenin ruhsal durumundan, çocukla olan iletişiminden, tutum ve davranışlarından söz edildiği görülmektedir. Lopez Turley (2003) yaptığı çalışmada davranış sorunu olan çocukların bu durumunu etkileyen faktörün annelerin yaşı değil de tutumları olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmada, ergenlerin aile içi ilişkileri ve umutsuzluk düzeylerinin baba yaşı değişkeniyle ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin şiddet eğilimleriyle babalarının yaşının ilişkili olduğu, baba yaşı 36-40 yaş aralığında olan ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin diğer yaş grubunda babası olan ergenlerden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Çetin (2015) tarafından yapılan araştırmada baba yaşı ile ergenlerin ebeveyne bağlanmaları arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Karaca Gündüz ve Aral (2011) tarafından okul öncesi öğrencileriyle yapılan araştırmada anne yaşının ilişkisel ve fiziksel saldırganlığa etkisi olmadığı belirlenmiştir. Alan yazında anne ve babaların yaşıyla ergen aile içi ilişkileri, umutsuzluk düzeyleri, şiddet ve saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişkiye yönelik farklı sonuçların elde edilmiş olması, farklı değişkenlerin etkisi olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle, çalışma grubunda yer alan ergenlerin anne-babalarının yaşı kadar ergenle aralarındaki yaş farkının da dikkate alınması önemli görünmektedir. Çünkü buna bağlı olarak anne-çocuk ilişkileri de farklılaşmış olabilir.

Çalışmada, annesi ilkökul mezunu olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla bağlanma kaygısı ve annesi ortaokul mezunu olan ergenlerde ise daha fazla bağlanma kaçınması gösterdikleri belirlenmiştir. Anne, çocukla en yakın ilgisi olan aile bireyidir ve öğrenim durumu da çocuğa yönelik tutumların belirlenmesinde önemli bir değişkendir. Alan yazında, çalışma konusuyla benzer bulguların elde edildiği bir çalışma İlaslan (2009) tarafından yapılmış olup annesi ortaokul mezunu

olan ergenlerin daha fazla bağlanma kaçınması gösterdikleri saptamıştır. Çetin (2015) tarafından ergenler ile yapılan araştırmada annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin güvensiz bağlanma sergiledikleri bulunmuştur. Güngör ve Bornstein (2010) tarafından yapılan Türkiye-Belçika karşılaştırılmalı çalışmada ise annelerin öğrenim düzeyi arttıkça ergenlerin bağlanma kaçınmasının azaldığı tespit edilmiştir. Yolalan (2013) tarafından 15-16 yaş ergenler ile yapılan çalışmada annenin öğrenim durumunun güvensiz bağlanma stillerini etkilemediği, sadece güvenli bağlanma stilini etkilediği belirlenmişti.

Çalışmada anne öğrenim durumunun ergenlerin umutsuzluk düzeyleriyle şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin ilişkili olduğu, annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin gelecekle ilgili umutsuzluklarının ve şiddet eğilimlerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Kula (2008) yaptığı araştırmada annelerin öğrenim düzeyi ile umutsuzluk arasında, Ayan (2007) ve Kula (2008) çalışmalarında anne öğrenim durumu ile ergenlerin şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını saptamışlardır. Bu bulguların araştırma bulgularından farklılık gösterdiği görülmektedir.

Çalışmada, babaların öğrenim durumuyla ergenlerin bağlanma düzeyleri arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir. Canatan (2018) tarafından ergenler ile yapılan araştırmada babanın öğrenim düzeyi korkulu bağlanma ile ilişkisi bulunurken diğer bağlanma stilleri ile bir ilişkisi bulunmamıştır. Çetin (2015) tarafından ergenlerle yapılan araştırmada ve Demir (2017) tarafından üniversiteli öğrencilerle yapılan araştırmada babanın öğrenim düzeyinin bağlanma stilleri ile bir ilişkisi olmadığı belirlenmiştir. Bu bulguların, çalışma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Çalışmada ergenlerin umutsuzluk düzeyleri ile şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin baba öğrenim durumuyla ilişkili olduğu, babası ilkokul mezunu olan ergenlerin normalin üzerinde bir umutsuzlukları olduğu ve umutsuzluk düzeylerinin baba öğrenim düzeyi daha yüksek olan ergenlerden anlamlı düzeyde fazla olduğu; babaları ilkokul mezunu olduğunda şiddet ve saldırganlığa daha fazla eğilimleri olduğu, baba öğrenim düzeyi arttıkça ergenlerin şiddet eğilimlerinin azaldığı

belirlenmiştir. Kula (2008) ve Özdemir Kurt (2017) yaptığı çalışmalarında ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin ve Kula (2008) yaptığı çalışmada ergenlerin şiddet eğilimlerinin baba öğrenim düzeyinden etkilenmediğinin saptamışlardır. Bu bulgular çalışma bulgularına göre farklılık göstermektedir. Güner (1995), Aral ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmalarda babaların öğrenim düzeyi azaldıkça öğrencilerin saldırganlık düzeyinin arttığını tespit edilmiştir. Çam Çelikel ve Erkorkmaz (2008) yaptığı çalışmada baba öğrenim düzeyi düştükçe umutsuzluğun arttığını saptamıştır. Bu bulgular çalışma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Babaların öğrenim durumu, baba-çocuk ilişkisini, tutumunu ve davranışını etkileyen bir değişkendir, öğrenim düzeyi artmasının olumlu etkileri görülmektedir. Sonuç olarak babaların öğrenim düzeyinin dolaylı yünden de olsa ergenlerin umutsuzluk ve saldırganlık davranışlarına etkisi olduğu düşünülebilir.

Çalışmada aile yapısının ergenlerin bağlanma durumlarını etkilediği, tek ebeveynli aileye sahip olan ergenlerin diğerlerinden daha fazla bağlanma kaygısı yaşadıkları belirlenmiştir. Çetin (2015) tarafından ergenlerle yapılan araştırmada ve Yıldız (2008) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmada, aile yapısının bağlanma stillerini etkilemediği belirlenmiştir. Bu bulgular çalışma bulgularına göre farklılık göstermektedir. Yurtdışında Ensign, Scherman ve Clark (1998) ile Sokol-Katz, Dunham ve Zimmerman (1997) tarafından ergenlerle yapılan çalışmalarda ise aile yapısının ebeveyne bağlanmada etkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Bağlanma kaygısı ve kaçınmasını etkileyen faktörler arasında kültürel farklar olabilir. Tek ebeveynli ailede, eksik olan ebeveynin yerini alabilecek bir başka aile bireyinin olması veya tek ebeveynin ebeveynlik rolünü önemseyerek olumlu çocuk yetiştirme stilini benimsemiş olması da ortaya çıkabilecek dezavantajı azaltmış olabilir.

Çalışmada tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin normalin üzerinde bir motivasyon kayıplarının olduğu ve geleceğe yönelik umutsuzluk düzeylerinin geniş ve çekirdek aileye sahip ergenlerden anlamlı düzeyde fazla olduğu belirlenmiştir. Özdemir Kurt (2017) yaptığı çalışmada ailenin parçalanmış veya tam aile olma durumuyla umutsuzluk arasında ilişki olmadığı saptanmıştır. Bu bulgu çalışma bulgularından farklıdır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan toplumlarda

umutsuzluğun yüksek olması beklenen bir durumdur. Tek ebeveynliliğin getirdiği sıkıntılardan birisi de ekonomik yetersizliktir. Bu iki durum bir araya geldiği zaman umutsuzluğun daha da artması normal karşılanabilir. Tek ebeveynli aileler en çok çocukların eğitim masraflarını, tatil ihtiyaçlarını ve diğer isteklerini karşılayamamaktadırlar. Ebeveynin yaşadığı bu sorunlar çocuklarına da yansiyabilir ve onların da umutsuzluklarını artırabilir (Atıla Demir ve Genç Çelebi, 2017; T.C. Başbakanlık, 2011).

Çalışmada ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin aile yapısıyla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Farrington (1989) yaptığı çalışmada, ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin ailede yaşayanların çokluğu ve azlığında etkilendiğini tespit etmiştir. Ayan (2007) tarafından yapılan çalışmada da ailede yaşayan birey sayısının şiddet ve saldırganlık eğilimlerini artırdığı bulunmuştur. Anne veya babanın kaybedilmesi, ailenin parçalanması, boşanma durumlarının çocuklarda iletişimsizliğe, hırçınlığa, antisosyalliğe ve saldırganlığa sebep olduğu bilgilerine yer vermiştir ve bu bilgiler çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Çalışmada, ergenlerin bağlanma düzeylerinin aile gelir durumuyla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Alan yazında, çalışma bulgularıyla benzer ve farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Allen ve arkadaşları (1998) ergenler ile yaptığı çalışmada aile gelirinin bağlanma ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Kan (2018) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada gelir durumu ile güvenli ve saplantılı bağlanma stilleri ile ilişki bulunurken, Canatan (2008) tarafından ergenlerle yapılan çalışmada sadece ebeveynleri boşanmış ergenlerin bağlanma stilleri ile gelir düzeyi arasında ilişki bulunmuştur.

Çalışmada ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin aile gelir düzeyi algısıyla ilişkili olduğu, yüksek gelir düzeyinde aileye sahip olan ergenlerin geleceğe yönelik umutsuzluk düzeylerinin ve genel umutsuzluk düzeylerinin diğerlerinden anlamlı düzeyde fazla olduğu belirlenmiştir. Alan yazında, farklı sonuçlara işaret eden çalışmalar mevcuttur. İşgör (2003) yaptığı çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyin umutsuzluk ile bir ilişkisinin olmadığını saptamıştır. Kula (2008) tarafından yapılan çalışmada ise gelir düzeyi ile ergenlerin umutsuzluk düzeyleri arasında ilişkinin

istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Özmen ve arkadaşları tarafından (2008) yapılan çalışmada da gelir algısı düşük olan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin de düşük olduğu saptanmıştır. Aile gelir durumunun umutsuzlukla ilgisini ortaya koyan farklı sonuçlar dikkate alındığında, ergenlerin umutsuzluk düzeyini tek başına aile gelir durumunun düşük olmasının etkilemediği ve başka değişkenlerin de etkili olabileceği söylenebilir.

Çalışmada ergenlerin şiddete eğilimlerinin gelir düzeyleriyle ilişkili olduğu, ergenlerin aile gelirleri yüksek olduğunda şiddet ve saldırganlığa daha fazla eğilimleri olduğu belirlenmiştir. Çalışmada ergenden, ailesinin gelirini düşük, orta veya yüksek olarak mı algıladığı sorulmuş ve aile gelir durumunu kendisinin nasıl algıladığına ilişkin sonuçlar dikkate alınmıştır. Gelir durumu, bireylerin yaşam tarzları ve davranışlarını açıklamada etkili bir değişkendir. Kula (2008) yaptığı çalışmada aile geliri ile ergenlerin saldırganlıkları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Özgür, Yörükoğlu ve Baysan-Arabacı (2011) tarafından yapılan araştırmada ise gelir düzeyi arttıkça saldırganlığın da arttığı bulunmuştur. Bu bulgu çalışma bulgularını destekler nitelikte olup, ekonomik sorunların şiddet eğilimine sebep olacağı görüşünü desteklememektedir.

Çalışmada ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle umutsuzluk düzeyleri arasında yakın bir ilişki olduğu, ergenlerin bağlanma kaygıları fazla olduğunda umutsuzluk düzeylerinin de fazla olduğu; gelecek duygusu ve beklentileri yüksek olduğunda daha az bağlanma kaçınması yaşadıkları belirlenmiştir. Erdem (2015) tarafından yapılan araştırmada güvensiz bağlanma stillerinin bireylerin umutsuzluk düzeylerini artırdığını, güvenli bağlanmanın da umut düzeylerini olumlu etkilediği belirlenmiştir. Bu bulgu çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Bandura ve Locke (2003), güvenli bağlanmanın bireylerin yaşamdan aldığı hazı artırdığını ve bunun sonucu olarak da bu bireylerin geleceğe bakışının olumlu etkilendiğini ileri sürmektedir. Ergenlerin, güvenli bağlanma durumlarında geleceğe daha umutla bakacakları söylenebilir.

Çalışmada ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle şiddet eğilimi arasında yakın bir ilişki olduğu, ergenlerin bağlanma kaygıları fazla olduğunda şiddet eğiliminin de

fazla olduğu; ergenlerin bağlanma kaçınması ile şiddet eğilimi arasında ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Karaboğa (2018) tarafından yapılan araştırmada kaygılı bağlanma ile şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamışken, kaçınmalı bağlanma ile başkalarına zarar verme arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Bu bulguların çalışma bulgularından farklı olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili olarak Bowlby (1980) çocukluk ve ergenlik yıllarında bağlanmada oluşan hasarların sonraki yıllarda depresyona ve umutsuzluğa yol açtığını ileri sürmektedir. Mikulincer ve Shaver (2007)de en yüksek kaygılı ve kaçınmalı bağlanmaya sahip bireylerin depresyona daha yatkın olduklarını belirtmektedir. İmamoğlu (2003) tarafından yapılan araştırma güvensiz bağlanma geliştiren bireylerin daha fazla agresif olduklarını ortaya koymuştur. Lyons-Ruth (1996) yaptığı araştırmada düzensiz bağlanma stilinin saldırganlığı yordadığını tespit etmiştir. Bu bulgular, araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Aile içi ilişkiler ve dolayısıyla bağlanma durumu, ergenin duygusal ve davranışsal özellikleri üzerinde etkili olabilir. Aile içi ilişkilerin olumsuz olması ergenlerin güvensiz bağlanmasını, buna bağlı olarak şiddet ve saldırganlık eğilimini artırabilir.

Çalışmada ergenlerin umutsuzluk düzeyleriyle şiddet ve saldırganlık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, ergenlerin umutsuzluk düzeyleri arttıkça şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin de arttığı belirlenmiştir. Kula (2008) çalışmasında ergenlerin umutsuzluk düzeyleri arttıkça şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin de arttığını bulmuştur. Bu bulgu çalışma bulgularına göre farklılık göstermektedir. Fakat Haj-Yahia (2001) Arap ergenler ile yaptığı çalışmada umutsuzluğun ergenlerde şiddet eğilimini yordadığını saptamıştır. Siyahhan, Arıca ve Çayırdağ-Acar (2012) yaptıkları çalışmada, umutsuzluğu zorbalık ve zorbalığa maruz kalma durumlarının etkilediğini saptamışlardır. Stoddard ve arkadaşları (2011) tarafından Afro-amerikan ergenlerle yapılan araştırmada ise umutsuzluk gösteren kız ve erkek ergenlerin silahla suç işleme olasılıklarının artırdığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Umutsuzluk olumsuz bir duygulanım olarak bireyin duygu ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilecek bir olgu olarak görülmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, çalışmadan elde edilen bulgular ve bu doğrultuda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Araştırmanın sonucunda; ergenlerin yaşı, kardeş sayısı, anne yaşı ve öğrenim durumu değişkenleriyle ergenlerin aile içi yakın ilişkileri arasında anlamlı fark olduğu; 11 yaşındakilerin, kardeş sayısı dört ve üzeri olanların, anne yaşı 36-40 arasında ve anneleri ilkokul mezunu ve tek ebeveynli aileye sahip olanların bağlanma sorunları yaşayabilecekleri belirlenmiştir.

Ergenlerin kardeş sayısı, anne ve baba öğrenim durumu, aile yapısı ve aile gelir durumuyla ergenlerin umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu; erkek, kardeş sayısı üç, anne ve babası ilkokul mezunu, tek ebeveynli ve gelir düzeyi yüksek ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin yaşı, kardeş sayısı, anne ve baba yaşı, anne ve baba öğrenim durumu, aile gelir düzeyiyle ergenlerin şiddet eğilimleri arasındaki farkın anlamlı olduğu; 11 yaşında, dört ve üzeri kardeşe sahip, anne ve babası 36-40 yaş aralığında, anne ve babası ilkokul mezunu, aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada ergenlerin aile içi yakın ilişkileriyle umutsuzluk ve şiddet eğilimleri, umutsuzluk düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin umutsuzluğu ve bağlanma kaygıları arttıkça şiddet eğilimlerinin de arttığı belirlenmiştir. Şiddet eğiliminin ergenlerin umutsuzluk düzeyi ve bağlanma durumlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür.

6.2. Öneriler

Çalışmadan elde edilen bulgular ve alan yazın bilgileri ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Bağlanma, bireyleri yaşam boyunca etkilemektedir. Aile içi ilişkilerin olumlu olması durumunda, ergenlerin umutsuzluk düzeyleri azalacak ve şiddete eğilimleri artacaktır. Bu nedenle, eğitim kurumlarında ergen gelişimi konularında aile eğitimi çalışmaları yürütülebilir. Aile eğitimlerinde, ergenlerin gelişimsel özellikleri, davranış sorunları ve anne-baba tutumlarının etkileri, anne-baba-ergen ilişkileri konuları ele alınabilir.
- Ebeveynlerin öğrenim düzeyleri düşük olduğunda ergenlerin bağlanma kaçınması ve kaygısının, umutsuzluğun ve şiddet eğilimlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum göz önünde bulundurularak okulun psikolojik danışmanları ve rehberlik hizmetleri ebeveynlerin bu konudaki eksiklerini gidermek için çalışmalar planlayabilirler. Eğitsel ve sosyal faaliyetlerle ebeveynlerin okul ortamına girmelerini sağlamak, çocuklarını daha iyi tanımalarını ve onlarla daha yakından ilgilenmelerini sağlayabilir.
- Ergenlerin, gelişimsel özellikleri onların yaşama bakışını etkileyecektir. Okullarda yapılacak çalışmalarda, ergenlerin yaşam doyumunu ve mutluluğunu artırmak amacıyla eğitsel faaliyetler yanında sosyal faaliyetlere ağırlık verilmesi önerilebilir. Ergenlerin kendilerini tanımaları ve ifade etmelerini sağlayacakları etkinlik ortamları sunulabilir.
- Şiddet ve saldırganlık, ergenlik döneminin fırtınalı bir dönem olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle ergenlerin enerjilerini daha farklı yönlere kanalize ederek kendilerini ifade etmeleri sağlanabilir. Bu konuda yerel yönetimler ergenler için gerekli sosyal tesisleri inşa edebilirler ve fiziksel enerjilerini atabilecekleri uygun sosyal etkinlikler düzenleyebilirler.

- Okulda şiddet-akranlar arası şiddet olayları durumunda, ergenin doğrudan suçlanmayıp bu duruma iten farklı nedenlerin araştırılması bilinciyle hareket edilmesi gerekmektedir. Şiddet olaylarına neden olan durumların bilinmesi hem şiddet ortaya çıkmadan önce alınacak önlemler konusunda hem de şiddet ortaya çıktıktan sonraki süreci yönetmede etkili olacaktır. Bu nedenle, eğitim kurumu çalışanlarının zaman zaman hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi ve konuyla ilgili farkındalıklarının artırılması açısından önemlidir.
- Araştırmada, ortaokul düzeyindeki ergenlerle çalışılmıştır. Benzer olarak farklı yaş grubundan ergenlerle boylamsal bir çalışma yapılarak karşılaştırma şeklinde bir çalışma yapılabilir.
- Aile içi yakın ilişkiler, umutsuzluk ve şiddet eğilimi konuları farklı kültürler açısından ele alınarak karşılaştırmalı şekilde incelenebilir.
- Daha geniş bir örneklemden yararlanılarak bağlanma, umutsuzluk ve şiddet eğilimlerinin birbirini yordama düzeyi incelenebilir. Ayrıca 10-14 yaşlarda bağlanma kaçınmasını irdeleyen çalışmalara gereksinim duyulduğu da söylenebilir.

7. KAYNAKLAR

- Abela, J. R., Parkinson, C., Stolow, D., & Starrs, C. (2009). A test of the integration of the hopelessness and response styles theories of depression in middle adolescence. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 38(3), 354–364.
- Açıkgöz, H.O. (2014). Zonguldak il merkezinde kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı, şiddet türleri, şiddet algısı ve kadınların şiddete yönelik tutumları. B.E.Ü. Tıp Fakültesi, Doktora Tezi, Zonguldak (Danışmanı: Prof. Dr. Nuray Atasoy).
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. N. (2014). *Patterns of Attachment: A Psychological study of The Strange Situation*. New York and London: Psychology Press.
- Akbağ, M. ve Erden İmamoğlu, S. E. (2010). Cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duygularını yordama gücünün araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory & Practice*, 10(2), 651-682.
- Akın, A., Bilgin, O. ve Akın, Ü. (2015). Aile içi yakın ilişkilerde deneyimler ölçeğinin kısa formu: geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi UHBAB*, 4 (14), 12-21
- Akyıldız, Z. (2017). Liseli Ergenlerde Bağlanma Düzeyleri İle Duygusal Zeka Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ü.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Eylem Özten).
- Allen, J. P. ve Land, D. (1999). Attachment in adolescence. *Handbook of attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*. C. J. and S. P. R. New York, NY, Guilford Press: p.: 319-335
- Allen, J. P., Moore, C., Kuperminc, G. ve Bell, K. (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child Development*, 69(5), 1406-1419.
- Ammaniti, M., Van IJzendoorn, M. H., Speranza, A. M., Tambelli, R. (2000). Internal working models of attachment during late childhood and early adolescence: an exploration of stability and change. *Attachment and Human Development*, 2(3), 328–346

- Aral, N., Bütün, A., Türkmenler, B. ve Akbıyık A. (2004). İlköğretim okullarının sekizinci sınıfına devam eden çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 29 (315), 17-25.
- Aras, A. (2011). Müzik bölümü lisans öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi: Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı örneği. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2).509-524.
- Atay, P. Ü. ve Baran, G. (2018). Çalışan ve Çalışmayan Ergenlerin Zorbalık Davranışının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,doi: 10.16986/HUJE.2018043535.
- Atila Demir, S. ve Genç Çelebi Ş. (2017). Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 111-128.
- Avcı, Ö. H. ve Yıldırım, İ. (2014) Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-1), 157-168.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 206-214.
- Aydın, P., Ersoy, A. ve Aktaş, N. (2015). Aktif spor yapan ve yapmayan 12-14 yaş ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Aydınlı, S. (2014). Ergenlerin Öfke İfade Biçimleri, Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri, Umutsuzluk Seviyeleri ve Çatışma Çözme Yaklaşımlarının İncelenmesi. H.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışmanı: Dr. Öğr. ÜyesiP. Sevda Bıkmaz).
- Aydoğan, Y., Özyürek, A. ve Gültekin Akduman, G. (2015). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Vize.
- Bandura, A. ve Locke, E. A. (2003). Negative self-efficacy and goal effects revisited. *Journal of Applied Psychology*, 88(1), 87-99.
- Bilgin, N. (1988). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bowlby, J. (1980). Attachment and loss: Vol. 3. *Sadness and Depression*. New York: Basic Books.
- Cairns, R. B., Cairns, B. D, Neckerman, H. J., Ferguson, L. L. ve Garipey, J-L. (1989). Growth and aggression: 1. Childhood to early adolescence. *Developmental Psychology*, 25 (2), 320-330.

- Çam Çelikel, F., ve Erkorkmaz, U. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 45(4).
- Canatan, Ç. (2018). Evli veya boşanmış ebeveyne sahip olan, 11-14 yaş arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve sosyal fobi düzeyleri arasındaki ilişki. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Yasemin Özkan).
- Ceyhan, A. A. (2004).Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 91-102.
- Courtney, E. A., Johnson, J. G., & Alloy, L. B. (2008). Associations of childhood maltreatment with hopelessness and depression among adolescent primary care patients. *International Journal of Cognitive Therapy*, 1(1), 4–17.
- Curtis, S. (1992). Promoting health through a developmental analysis of adolescent risk behavior. *Journal of School Health*, 62(9), 417–420.
- Çelebi, G. Y. (2017). Ergenlerde sosyal kaygı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 1729-1736.
- Çelen, N. (2011). *Bir Dönüşüm Süreci Ergenlik ve Genç Yetişkinlik*. 2. Baskı. İstanbul: Papatya.
- Çetin, A. (2015). 12-14 yaş arası ergenlerin sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerine bağlanma güvenliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Özlem Alkan Ersoy).
- Çetin, A. ve Özyürek, A. (2016). The Study of social skills and peer attachment of adolescent. In: *Recent Advances in Health Sciences*. Eds: Çamlı A. A., Ak B., Ramiz A., Efe R. St. Kliment Ohridski University Press, Sofia, p. 405-408.
- Çetin, Ö. I. (2016). Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi ve Psikolojik Durum ile İlişkisi. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışmanı: Prof. Dr. Semra Erdoğan).
- Demir, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kaygı düzeyleri ve yetersizlik duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi. B.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Neslim Doksat).
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adölesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63, 19-21.

- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı: Depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138.
- Diñçel, E. (2006). Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara (Danışman: Prof. Dr. Nesrin Hisli Şahin).
- Doğan, T. (2016). Ergenlerde ana-babaya bağlanma: Türkiye profili. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar – Current Approaches in Psychiatry*, 8(4), 406-419.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim çağındaki 10-14 yaş grubu öğrencilerinin gelişim özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13), 155-187.
- Donat Bacı, S. (2011). Çocuk ve ergenlerde şiddet ve saldırganlığın önlenmesi. D. E. Ü., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hoşdere Şüheda Özben).
- Dornbush, S. M. (1989). The sociology of adolescence. *Annual Review of Sociology*, 15, 233-259.
- Dönmez, A.(2010).İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkma yöntemleri. E.O.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir (Danışmanı: Doç. Dr. Zühal Çubukçu).
- Ensign, J., Scherman, A. ve Clark, J. J. (1998). The relationship of family structure and conflict to levels of intimacy and parental attachment in college students. *Adolescence*, 33(131), 575-582.
- Eren, E. (2017).Dini tutum-çocuklara yönelik şiddet nedenleri ilişkisi. S.D.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta (Danışmanı:Dr. Öğr. Ü. Fatih Çınar).
- Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2,(1).155-175
- Farrington, D. P. (1989). Early predictors of adolescent aggression and adult violence. *Violence and Victims*, 4(2), 79-100.
- Fazılât, A. (2018). Siyasal İslam, Otorite ve Şiddet Söylemi [İran Örneği (2000-2015)]. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum (Danışmanı: Prof. Dr. Fazlı Polat).
- Freedman, J. L., Sears, D. O., Carlsmith, J. ve Merrill (1989). *Sosyal Psikoloji* (Çev. Ali Dönmez). Ankara: İmge.

- Gander, M.J. ve Gardiner, H.W.(2010) *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. 7.Baskı. Çeviri Editörü: Onur, B., Ankara: İmge.
- Gözcü Yavaş, C. Ö. (2012). Orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenlerde tutum ve davranış farklılıkları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2)
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 79-101.
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D. ve Altıntaş, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 112-137.
- Güner, N. (1995), Ergenlerin Dinledikleri Müzik Türünün Depresyon ve Saldırganlık Düzeyine Etkisi. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışmanı: Doç. Dr. Gültür Oskay).
- Güngör, A. (2004). Toplumsal ve duygusal gelişim, (Ed.: Ayten Ulusoy) *Gelişim ve Öğrenme* ss.93-121. Ankara: Anı.
- Güngör, D. ve Bornstein, M. H. (2010). Culture-general and-specific associations of attachment avoidance and anxiety with perceived parental warmth and psychological control among Turk and Belgian adolescents. *Journal of Adolescence*, 33(5), 593-602.
- Gürsu, O. (2011). Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve dindarlık ilişkisi. S. Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya (Danışmanı: Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır).
- Haj-Yahia, M. M. (2001). The incidence of witnessing interparental violence and some of its psychological consequences among Arab adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 25(7), 885-907.
- Hammen, C. L. ve Padesky, C. A. (1977). Sex differences in the expression of depressive responses on the Beck Depression Inventory. *Journal of Abnormal Psychology*, 86 (6), 609-614.
- Han, X. Y., and Shek, D. T. (2012). Socio-demographic and family correlates of hopelessness among adolescents in Shanghai, China. *International Journal on Disability and Human Development*, 11(2), 113–119.
- Haskan, Ö. (2009). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara (Prof. Dr. İbrahim Yıldırım).
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualizing as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.

- Hevedanlı, M. ve Ekici, G. (2009). Üniversite öğrencilerinin biyoloji öz yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi Dicle Üniversitesi örneği. *Ege Eğitim Dergisi*, 10(1), 24-47.
- Hurlock, E. B. (1987) Ergenlikte Beden Gelişimi, Çeviren: Gülseren Günce (Editör: Bekir Onur) *Ergenlik Psikolojisi*, ss. 105-139. Ankara: Hacettepe-Taş.
- İlaslan, Ö. (2009). Çocukların bağlanma davranışlarının özlük niteliklerine ve anne bağlanma stillerine göre incelenmesi. S.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya (Danışman: Prof. Dr. Ömer Üre).
- İmamoğlu, S. (2003). Öğretmen adaylarının öfke ve öfke ifade stilleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. Betül Aydın).
- İşgör, İ.Y. (2003). Bir işte çalışan ve çalışmayan lise öğrencilerinin bazı psikolojik özelliklerinin incelenmesi. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Canani Kaygusuz).
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim.
- Kahraman, S. (2015). Ergenlerde bağlanma stillerinin saldırganlık davranışları ve depresyon düzeyi ile ilişkisi. B.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Samuray Özdemir)
- Kan, M. (2018). Üniversite öğrencilerinde yetişkin bağlanma biçimleri, kişilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. Ü.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mahir Yeşildal).
- Kanak M., Bilbay A. ve Balta D. (2017). Ergenlerin akrana bağlanma stillerinin umutsuzluk düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 492-503.
- Karaboğa, F. (2018). Ebeveyn reddi algısı yüksek olan ergenlerin şiddet eğilimine yönelmesinde bağlanma biçiminin etkisinin incelenmesi. İ.A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Engin Eker).
- Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Kaya, M., Güneş, G., Kaya, B. ve Pehlivan, E. (2004). Tıp fakültesi öğrencilerinde boyun eğici davranışlar ve şiddetle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 5-10.

- Kaya, N. (2018). Cinsel şiddet mağdurunu insandılaştırmada mağdurun akademik başarısının etkisi. A.İ.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Bolu (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meral Gezici Yalçın)
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Kılıç, M. (2013). *Gerçek Yaşam Tadında: Gelişim Dönemleri 2, Erinlik-Ergenlik. 1. Baskı.* Ankara: Pegem Akademi.
- Kırimer, F., Akça, E. ve Sümer, N. (2014). Orta çocuklukta anneye kaygılı ve kaçınan bağlanma: yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri-II orta çocukluk dönemi ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 45-57.
- Kızmaz Z. (2006). Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 231-256.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L. ve Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083-1088.
- Kula, E. (2008). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve saldırganlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Y.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Doç. Dr. Halil Ekşi).
- López Turley, R. N. (2003). Are children of young mothers disadvantaged because of their mother's age or family background? *Child Development*, 74(2), 465-474.
- Lyons-Ruth, K. (1996). Attachment relationships among Children with aggressive behavior problems: The role of disorganized early attachment patterns. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(1), 64.
- Mammadova, A. (2016). Çocuk Cezaevindeki Ergenlerle Ailesiyle Birlikte Kalan Ergenlerin Yaşam Doyumu ile Umutsuzluk ve Öğrenilmiş Güçlülük Düzeylerinin Karşılaştırılması. B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Ebadi).
- Martin, S. ve Red Elk, T. (2017). Examining Maternal Age and Aggressive Behavior in Children. Boise State University, *Undergraduate Research and Scholarship Conference*.

- Menjívar, C. ve Abrego, L. (2012). Legal violence: Immigration law and the lives of Central American immigrants. *American Journal of Sociology*, 117(5), 1380-1421.
- Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). *Attachment Patterns in Adulthood: Structure, Dynamics, Andchange*. New York: GuilfordPress.
- Ottekin, N. (2009). Ailelerinden Ayrı Olarak Öğrenim Görmekte Olan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Izgar).
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C. Y. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları, 17, 9-23.
- Özdemir Kurt, E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin sosyal destek algılarıyla ilgili olarak sınav kaygısı ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Kerem Doksat).
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Özmen, D., Dündar, P. E., Çetinkaya, A. Ç., Taşkın, O. ve Özmen, E. (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(1), 8-15.
- Parlaz, U. D. E. A., Tekgül, U. D. N., Karademirci, H. E. ve Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.
- Sağlam, A. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri İle Okula Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir (Danışman: Doç. Dr. Fatma Ebru İkiz).
- Saner, H. ve Ellickson, P. (1996). Concurrent risk factors for adolescent violence. *Journal of Adolescent Health*, 19(2), 94-103.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51(51), 477-499.
- Sevinç, G. (2016). Güvenli Bağlanma Düzeyi ve Benlik Kurguları ile Üniversiteye Yeni Başlayan Öğrencilerin Uyumu Arasındaki İlişki. A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara (Danışmanı: Doç. Dr. Tülin Şener).

- Siyahhan, S., Arıca, O. T. ve Çayırdağ-Acar, N. (2012). The relation between bullying, victimization, and adolescents' level of hopelessness. *Journal of Adolescence*, 35(4), 1053-1059.
- Sluckin, W. (1973). *Imprinting and Early Learning*. New York: Routledge.
- Sokol-Katz, J., Dunham, R. ve Zimmerman, R. (1997). Family structure versus parental attachment in controlling adolescent deviant behavior: A social control model. *Adolescence*, 32(125), 199-215.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8(2), 88-99.
- Stein, G. L., Gonzalez, L. M. ve Huq, N. (2012). Cultural stressors and the hopelessness model of depressive symptoms in Latino adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(10), 1339-1349.
- Stoddard, S. A., Henly, S. J., Sieving, R. E. ve Bolland, J. (2011). Social connections, trajectories of hopelessness, and serious violence in impoverished urban youth. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(3), 278-295.
- Sümer, N. ve Şendağ, M. A. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- TBMM Komisyonu (2007). Çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimi ile okullarda meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporu. *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Raporu*, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2011). *Tek Ebeveynli Aileler*. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Tercanlı, N. ve Demir, V. (2012). Beck umutsuzluk ölçeğinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi (Gümüşhane ili örneği). *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 29-40.
- Traş, Z. ve Arslan, E. (2013). Ergenlerde sosyal yetkinliğin, algılanan sosyal destek açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12 (4), 1133-1140.
- Trawick-Smith, J. W. ve Smith, T. (2010). *Early Childhood Development: A Multicultural Perspective* (5th ed). Merrill, Upper Saddle River, N.J
- Tümkaya, S., Aybek, B. ve Çelik, M. (2010). Yoksul ailelerden gelen ergenlerde psiko-sosyal bir olgu olarak umutsuzluk ve boyun eğici davranışların incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 970-984.

- Tümkaya, S., Aybek, B. ve elik, M. (2007). KPSS'ye girecek ğretmen adaylarındaki umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerini yordayıcı değişkenlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (2), 953-974.
- Tümkaya, S., elik, M. ve Aybek, B., (2011), lise ğrencilerinde boyun eğici davranışlar, otomatik düşünceler, umutsuzluk ve yaşam doyumunun incelenmesi, *.. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), 77-94.
- Yanbastı, G. (1996). *Kişilik Kuramları*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. Basım, İzmir.
- Yaprak, Y. (2017). Geç Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Olumsuz Benlik Algısının Sanal Zorbalığa Etkisi. İ.A.. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. Pinar Tınaz).
- Yavuz, Ő. (2007). Son ocukluk dönemi ğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. S.. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya (Danışman: Doç. Dr. M. Engin Deniz).
- Yıldız, C. (2008). Üniversite ğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. S.. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya (Danışman: Doç. Dr. M. Engin Deniz).
- Yiğit Demir, K. (2018). Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bilişsel duygu düzenleme, algılanan ebeveyn tutumu ve algılanan sosyal destek ile psikolojik belirti düzeyi ilişkinin incelenmesi. A.Y.B.. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara (Danışman: Doç. Dr. Özden Yalçınkaya Alkar).
- Yolalan, H. (2013). Ergenlerde depresyon ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. İ. A. . Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. Engin Deniz).
- Yrkoğlu, A. (1990). *Gençlik ağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*.7. Baskı. İstanbul: Özgür.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki ğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-26.
- Zerenoğlu, L. (2011). Üniversite ğrencilerinin bağlanma stilleriyle çocukluktaki örselenme yaşantıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. D.E.. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir (Danışman: Prof. Dr. Ferda Aysan).

- Вихристюк, О. В., Банников, Г. С., Летова, А. В. (2013). Средства массовой коммуникации в системе предикторов суицидального поведения в подростковом возрасте. Психолого-педагогические исследования, (1), 121-130. [Vikhristyuk, O. V., Bannikov, G. S.veLetova, A. V. (2013). Sredstva massovoy kommunikatsii v sisteme prediktorov suitsidal'nogo povedeniya v podrostkovm vozraste. *Psikhologo-Pedagogicheskiye Issledovaniya*, (1), 121-130].
- Церковникова, Н. Г. (2011). Психологические особенности личности подростка, склонного к суицидальному поведению. Суицидология, 2(3), 25-26. [Tserkovnikova, N. G. (2011). Psikhologicheskiye osobennosti lichnosti podrostka, sklonnogo k suitsidal'nomu povedeniyu. *Suitsidologiya*, 2(3), 25-26].
- Робинсон, Д., и Херрман, Х. (2014). Профилактика суицидального поведения молодых в Австралии. Социальная и клиническая психиатрия, 24(4). Robinson, D., i Kherrman, KH. (2014). Profilaktika suitsidal'nogo povedeniya molodykh v Avstralii. *Sotsial'naya i klinicheskaya psikhatriya*, 24(4).

8. EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu (Örnek Maddeler)

ANKET FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak size uygun olanı işaretlemeniz beklenmektedir. Verdiğiniz bilgiler, araştırma amaçlı kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Doç. Dr. Arzu Özyürek

Araş. Gör. Devlet Mamışev

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Kişisel Bilgi Formu

1) Cinsiyetiniz: 1. ( ) Kız 2. ( ) Erkek

2) Yaşınız (.....)

3) Kardeş sayınız (kendiniz dahil) 1-Tek çocuk ( )

2-İki kardeş ( )

3-Üç kardeş ( )

4-Dört kardeş ve daha fazla ( )

4) Anne-babanızın yaşı

1- 25 yaş ve altı

2- 26-30 yaş

3- 31- 35 yaş

4- 46-40 yaş

5- 41 yaş ve üzeri

Anne

Baba

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5) Anne babanızın öğrenim durumu:

1- İlkokul

2- Ortaokul

3- Lise

4- Ön lisans (2-3 yıllık Y.O.)

5- Lisans (4-6 yıllık fakülte)

6- Lisans üstü (YL-doktora)

Anne

Baba

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 2. Aile İçi İlişkilerde Deneyimler Ölçeği (Örnek Maddeler)

Seçenekler 1'den (bana hiç uygun değil) 7'ye (bana tamamen uygun) doğru sıralanmaktadır. Size en uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz.	1	2	3	4	5	6	7
1. Anne babamın, beni terk etmek isteyeceğinden endişe ederim.							
2. Anne babamın beni gerçekten sevmediğinden endişe ederim.							
3. Anne babamın, benim onları sevdiğim kadar beni sevmediğinden endişe ederim.							
4. Anne babama sevgimi gösterdiğimde, onların benim sevgime karşılık vermemelerinden korkarım.							
5. Bazen anne babamın bana karşı duygularının, herhangi bir neden yokken değiştiğini düşünürüm.							
6. Anne babama çok yakın olmak istediğimde, onların bundan hoşlanmayacağından korkarım.							

EK 3. Beck Umutsuzluk Ölçeği (Örnek Maddeler)

Size en uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz.	Evet	Hayır
1. Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.		
2. Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.		
3. İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.		
4. Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.		
5. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.		
6. Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.		
7. Geleceğimi karanlık görüyorum.		
8. Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.		
9. İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.		

EK 4. Şiddet Eğilimleri Ölçeği (Örnek Maddeler)

[(1)Hiç Katılmıyorum (2)Pek Katılmıyorum (3)Kararsızım (4)Oldukça Katılıyorum (5)Tamamen Katılıyorum. Size en uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz.	1	2	3	4	5
1 Hoşuma gitmeyen bir olay karşısında hemen sinirlenirim.					
2 Doğru olduğuna inandığım konularda eleştirilmek beni sinirlendirir.					
3 Rahatsız olduğum durumlar karşısında sinirlendiğimde kendimi kontrol edemiyorum.					
4 Duygusal ya da fiziksel rahatsız edildiğimde fiziksel olarak karşılık verme isteği duyarım.					
5 Sinirli olduğumda bir şeyleri kırma isteği duyarım.					
6 Arkadaşlarım, annem, babam vb. insanlarla çok sık tartışmaya girerim.					
7 Hak etmiş olanlara layık oldukları ceza verilmelidir.					

EK 5. Ölçek Kullanım İzni

Ölçek izni

ARZU OZYUREK
13.04.2017 (Per), 12:59
Devlet Mamiyev

Tümünü yanıtla

İndir

Doç.Dr.Arzu ÖZYÜREK
Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bl.
Demir Çelik Kampüsü/KARABÜK

Gönderen: Ahmet Akın <aakin@sakarya.edu.tr>
Gönderildi: 13 Nisan 2017 Perşembe 12:58
Kime: ARZU OZYUREK
Konu: Re: Ölçek izni

Hocam merhabalar Ölçek ektedir iyi çalışmalar dilerim
Prof. Dr. Ahmet Akın
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı
13 Nis 2017 11:48 tarihinde "ARZU OZYUREK" <a.ozyurek@karabuk.edu.tr> yazdı:
Merhabalar Ahmet Hocam,
Araştırma görevlisi yüksek lisans öğrencimizle yapacağımız çalışmada, Aile İçi Yakın İlişkiler Ölçeği'nizi kullanmak istiyoruz. Ortaokul 3. ve 4. sınıf (7-8.sınıf) öğrencilerinin aile içi yakın ilişkileriyle umutsuzluk ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkiye bakacağız. Sizce uygun mudur? Ölçeğinizi kullanabilir miyiz? Öğrencim size izin için mail atsa.
Selamlarımla.

EK 6.Şiddet Eğilim Ölçeği Kullanım İzni

Ölçek İzni

BULENT BAYAT <bbayat@gazi.edu.tr>
5.04.2017 (Çar), 18:23

Tümünü yanıtla

Olcegi her türlü bilimsel çalışmada kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili her türlü bilgi kullanıldığı araştırma kitabında yer almaktadır.
----- Orijinal Mesaj -----
Kimden: Devlet Mamiyev <devletmamiyev@karabuk.edu.tr>
Kime: bbayat@gazi.edu.tr
Gönderilenler: Wed, 05 Apr 2017 15:53:50 +0300 (FET)
Konu: Ölçek İzni

Sayın Hocam,

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü araştırma görevlisiyim. Yüksel lisans tezimde ortaokul 3. ve 4.sınıf öğrencileriyle çalışacağım ve geliştirmiş olduğunuz "Şiddet Eğilimi Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Ölçekle ilgili bilgileri benimle paylaşabilir misiniz? Desteginiz için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Devlet Mamiyev
5.04.2017 (Çar), 15:53
bbayat@gazi.edu.tr

Tümünü yanıtla

Sayın Hocam,
Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü araştırma görevlisiyim. Yüksel lisans tezimde ortaokul 3. ve 4.sınıf öğrencileriyle çalışacağım ve geliştirmiş olduğunuz "Şiddet Eğilimi Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Ölçekle ilgili bilgileri benimle paylaşabilir misiniz? Desteginiz için teşekkür ederim.
Saygılarımla

EK 7. Etik Kurul Kararı

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	“Ergenlerin Aile İçi Yakın İlişkileriyle Umutsuzluk ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Çocuk Gelişimi			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Karabük Üniversitesi			
	DESTEKLEYİCİ	-			
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☒	ULUSLARARASI ☐

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili		
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ/PLANI			Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐
Karar Bilgileri	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐
	Karar No: 4/26	Tarih: 26.01.2017				
Yukarıda bilgileri verilen Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup araştırmanın etik ve bilimsel yönden uygun olduğuna “oybirliği” ile karar verilmiştir.						

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI	Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
--------------------------------	--------------------------

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile İlişki		Katılım *		İmza
Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL	Anatomi	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Seyit Ali KAYIŞ	Tıp Bilimi ve Biyoistatistik	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Didem SUNAY	Aile Hekimi	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Yusuf ERSAN	Histoloji ve Embriyoloji	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Gülhan ÜNAL KOCAMAN	Periodontoloji	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Nazan KARAHAN	Ebelik	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Avukat Hüseyin ŞAHİN	Avukat	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

* : Toplantıya Katılmadı

EK 8. Araştırma İzni

T.C.
KARABÜK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 44653020-605.01-E.6322092
Konu : Anket İzni

05.05.2017

Sayın Devlet MAMİYEV
Karabük Üniversitesi Araştırma Görevlisi

- İlgi: a) 14.04.2017 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 04/05/2017 tarihli ve 6266446 sayılı onayı

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK danışmanlığında, akademik çalışmalarda değerlendirilmek üzere Araştırma Görevlisi Devlet MAMİYEV ile birlikte "Ergenlerin Aile İçi İlişkileriyle Umutsuzluk ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu çalışmayı İlimiz Yenice İlçesinde bulunan ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik uygulama talebiniz, ilgi (b) Valilik Makamının onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, anket çalışmasının, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak kaydıyla okul müdürlüklerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması, uygulamalarda sadece mühürlü anket sorularının kullanılması, araştırma sonucu düzenlenecek özet raporun araştırmanın tamamlanmasından sonra en geç iki hafta içerisinde müdürlüğümüze gönderilmesini rica ederim.

Fuat ÜNLÜ
Müdür a.
Şube Müdürü

- Ek:
1-Valilik Onayı (1 Sayfa)
2- Anket Çalışması (8 sayfa)

Güvenli Elektronik
İmzalı .siti ile Aynıdır
05.05.2017

Ahmet KARAMAN
V.H.K.I.

Ergenekon M.Atatürk Bulvarı No: 6/A Kat.3-4-5 KARABÜK
Elektronik Ağ: karabuk.meb.gov.tr
e-posta: İstatistik78@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.KARAMAN VHKİ
Tel: (0370) 412 22 80 51 32
Faks: (0370) 424 23 33

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b316-2ab2-3ce7-b023-2ad2 kodu ile teyit edilebilir.

9. ÖZGEÇMİŞ

1982’de Türkmenistan’da doğdu. İlköğretim ve ortaöğretim eğitimini Türkmenistan’da tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2011 yılında Selçuk Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü’nde tamamladı. 2011-2017yılları arasında zihinsel ve fiziksel engelli çocukların eğitimi öğretmeni olarak özel eğitim kurumlarında çalışmıştır. 2017 yılında Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Halen Karabük Üniversitesinde Çocuk Gelişimi Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak göreve devam etmektedir.